

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ІНІ/факультет	<i>інститут економіки та бізнес-освіти</i>
Кафедра	<i>фінансів і бухгалтерського обліку</i>
Спеціальність	<i>071 «Облік і оподаткування»</i>
Форма здобуття освіти	<i>Заочна</i>

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Мілюкова Гліба Віталійовича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему **Облік зносу основних засобів та аналіз ефективності їх використання**

(повна назва теми)

за матеріалами **Комунальне підприємство «Кривбасводоканал»**

(повна назва бази дослідження)

науковий керівник **к.е.н. доцент**

(наук. ступінь, вчене звання)

Руденко О.В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри

від 16 червня 2025р. № 13

Завідувач кафедри

(підпис)

к.е.н., доцент

Наук. ступінь, вчене звання

О.В.Неізвестна

Ініціали, прізвище

Кривий Ріг – 2025

ЗАЯВА

Я, Мілюков Гліб Віталійович, засвідчую, що кваліфікаційна бакалаврська робота на тему: «Облік зносу основних засобів та аналіз ефективності їх використання» написана мною самостійно. Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10.06.2025 року
(дата)

(підпис)

Г. МІЛЮКОВ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	<i>інститут економіки та бізнес-освіти</i>
Кафедра	<i>фінансів і бухгалтерського обліку</i>
Спеціальність	<i>071 «Облік і оподаткування»</i>
Форма здобуття освіти	<i>заочна</i>

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач
кафедри

О.В.Неізнєстна

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« 04 » квітня 2025 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ

Мілюкова Гліба Віталійовича

- Тема роботи: Облік зносу основних засобів та аналіз ефективності їх використання
Керівник роботи: к.е.н. доцент Руденко О.В. затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» квітня 2025 р. № 227 - ст
- Строк подання здобувачем роботи до «07» червня 2025 р.
- Зміст кваліфікаційної роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Бухгалтерський облік зносу основних засобів

Економічний зміст зносу основних засобів та нормативно-правове регулювання його обліку. Характеристика підприємства та його облікової політики щодо зносу (амортизації) основних засобів. Первинний, аналітичний та синтетичний облік зносу основних засобів, розкриття інформації у фінансові звітності.

Розділ 2. Аналіз ефективності використання основних засобів

Аналіз складу, структури та динаміки основних засобів підприємства

Аналіз технічного стану основних засобів

Аналіз ефективності використання основних засобів

Об'єкт дослідження: процес бухгалтерського обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання в сучасних умовах господарювання промислового підприємства

Предмет дослідження: теоретичні та методичні положення бухгалтерського обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження діючої методики обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання

4. Дата видачі завдання «04» квітня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів КБР	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1	до 01.05.2025	
2	Підготовка розділу 2	до 23.05.2025	
3	Отримання відгуку від наукового керівника	до 07.06.2025	
4	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 10.06.2025	
5	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	до 13.06.2025	Реєстраційний №__ « <u>13</u> » <u>червня</u> 2025 р.
6	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	14.06.2025	
7	Підготовка до захисту в ЕК	до 16.06.2025	

Завдання підготував науковий керівник

_____ Руденко О.В. _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завдання одержав

Мілюков Г.В. _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Мілюков Г. В. Облік зносу основних засобів та аналіз ефективності їх використання – Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2025.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню методики обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання в сучасних умовах господарювання промислових підприємств.

Економічна сутність зносу (амортизації) досліджено з використанням літературних джерел та нормативних документів. Визначено, що при виборі методів нарахування амортизації доцільно розглядати їх вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. Досліджені функції амортизації за сучасних умов господарювання. Проведена порівняльна оцінка результатам діяльності підприємства при використанні різних методів амортизації.

Окреслено основні положення облікової політики підприємства в частині визначення вартості що амортизується, нарахування зносу (амортизації) об'єктів основних засобів. Рекомендовано для визначення ліквідаційної вартості основних засобів, які будуть надходити на підприємство, використовувати один із таких методів: обрати ліквідаційну вартість на рівні вартості подібного активу, який досяг кінця свого строку корисної експлуатації або ж встановлювати норматив у вигляді відсотка (наприклад 10-16%) від первісної вартості основного засобу.

Досліджена методика обліку зносу (амортизації) основних засобів. Наведені особливості організації аналітичного обліку, який дозволяє визначати загальну суму амортизації за видами та групами основних засобів, за статтями виробничих витрат, за місцями їх експлуатації.

Досліджені методи нарахування амортизації у різних країнах.

Представлена методика аналізу ефективності використання основних засобів. Розглянуто технічний стан основних засобів, від якого значною мірою

залежить збільшення випуску продукції. За допомогою коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту досліджено технічний стан загальної суми основних засобів товариства. Проведено розрахунок рентабельності основних засобів, який показав зниження ефективності використання основних засобів. Сформовані рекомендації щодо покращення рівня їх ефективного використання.

Ключові слова: основні засоби, знос, амортизація, групи основних засобів; ліквідаційна вартість, методи нарахування зносу, методика аналізу, ефективність використання

ЗМІСТ

	<i>стор</i>
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	10
ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	14
1.1. Економічний зміст зносу основних засобів та нормативно-правове регулювання його обліку	14
1.2. Характеристика підприємства та його облікової політики щодо зносу (амортизації) основних засобів	25
1.3. Первинний, аналітичний та синтетичний облік зносу основних засобів, розкриття інформації у фінансові звітності	39
1.4. Закордонний досвід у сфері методів нарахування амортизації	53
Висновки до розділу 1	57
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	61
2.1. Аналіз складу, структури та динаміки основних засобів підприємства	61
2.2. Аналіз технічного стану основних засобів	68
2.3. Аналіз ефективності використання основних засобів	71
Висновки до розділу 2	77
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	91

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

1. дод. – додаток
2. ЗУ – Закон України
3. МФУ – Міністерство фінансів України
4. МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності
5. НТП – науково-технічний прогрес
6. од. – одиниці
7. ОЗ – основні засоби
8. ОФ – основні фонди
9. НП(С)БО – Національне Положення(стандарт) бухгалтерського обліку
10. КП - комунальне підприємство

ВСТУП

Проведення економічних реформ в Україні вимагає чіткого окреслення і наукового обґрунтування нової гнучкої амортизаційної політики підприємств, спрямованої на більш ефективне використання основного капіталу. В таких умовах пріоритетного значення набуває відтворення основних засобів підприємств за рахунок амортизаційного капіталу, який є головним фінансовим джерелом у даному процесі.

Реалізація цього завдання можлива при розробленні амортизаційної політики підприємства з урахуванням як загальнодержавних, так і регіональних важелів впливу, що дає змогу на етапі ринкових перетворень та стабілізації соціально-економічного становища України об'єктивно взяти до уваги особливості регіону: прогресивні структурні зміни у виробництві, раціональні ресурсні пропорції, якісне забезпечення процесу використання ресурсів, оскільки саме в регіоні створюються умови для виробничої діяльності.

Відтворення основних засобів в умовах орієнтації на інноваційний шлях розвитку економіки України потребує визначення нового характеру амортизаційної політики – інноваційного, тим самим амортизаційний капітал починає забезпечувати їх відновлення на новій технічній та конкурентноздатній основі й стає джерелом не лише простого, але і розширеного відтворення.

Багатьма науковцями досліджуються регулювання амортизаційних процесів на регіональному рівні в Україні, що зумовлюється необхідністю обґрунтування ефективних і дієвих заходів щодо забезпечення втілення в практику господарювання й систему управління економічних принципів та напрямів розвитку, викладених у Конституції України, Господарському кодексі, Законах України «Про інвестиційну діяльність», Концепції державної регіональної політики, Концепції амортизаційної політики, Програмі розвитку інвестиційної діяльності й інших законодавчих актах, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Знос є складною економічною категорією, дослідження якої постійно здійснюються з моменту її виникнення. Так, осмислення співвідношення зносу і амортизації основних засобів здійснено у наукових працях Гуцаленко Л. [16], Деменкова А. [17], Ігнашкіна Т.Б [22], Круш П.В., Подвігіна В.І., Клименко О.В. [29] та Щирської О.В. [56]. Разом з цим, єдності у трактуванні зносу основних засобів на сьогоднішній день немає. Відтак актуальною постає необхідність дослідження сутності зносу основних засобів як об'єкта обліку.

Ефективне використання основних засобів є однією з ключових умов забезпечення високого рівня продуктивності праці, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Усе вище перелічене зумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження діючої методики обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити економічну сутність зносу основних засобів та законодавчо-нормативне регулювання його обліку;
- надати характеристику підприємству та його облікової політики щодо зносу (амортизації) основних засобів;
- дослідити аспекти первинного, аналітичного та синтетичного обліку зносу основних засобів та сформулювати рекомендації;
- дослідити вимоги щодо оцінки основних засобів для розкриття інформації у фінансовій звітності;
- представити методику аналізу ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження є процес бухгалтерського обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання в сучасних умовах господарювання промислового підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні положення бухгалтерського обліку зносу основних засобів та аналізу ефективності їх використання.

Кваліфікаційна робота складається з декількох розділів, різних за спрямуванням, за якими використанні різні методи дослідження: при вивченні обліку зносу основних засобів – документація, оцінка, калькуляція, система рахунків, подвійний запис, балансове узагальнення, звітність; при проведенні аналізу – групування, порівняння та історичний метод використано для аналізу існуючих підходів щодо оцінки технічного стану основних засобів та ефективності їх використання.

Інформаційною базою дослідження є офіційні документи (нормативні документи України з амортизаційної політики); наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем бухгалтерського обліку і аналізу основних засобів, матеріали науково-практичних конференцій); статистичні джерела (звіти та офіційні дані органів державної статистики, фінансова й статистична звітність підприємств), інформація з Інтернет-мережі, а також фінансова звітність КП «Кривбасводоканал».

РОЗДІЛ 1

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1 Економічна сутність зносу основних засобів та нормативне регулювання його обліку

Основні засоби є важливою складовою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства. Вони забезпечують стабільне функціонування виробничих процесів, а їхній стан та ефективне використання значно впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Під основними засобами, тобто засобами праці, в економічній літературі розуміють «річ або комплекс речей, за допомогою яких працівник здійснює вплив на предмети праці (сировину, матеріали тощо)» [25]. Засоби праці відрізняються від предметів праці тим, що багаторазово беруть участь у процесі виробництва, при цьому зберігаючи свою натуральну форму та поступово зношуються і частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію (виконані роботи, надані послуги). Предмети праці під впливом засобів праці змінюють свої фізико-хімічні властивості і перетворюються на готовий продукт.

У бухгалтерському обліку до засобів праці відносять основні засоби, до яких відносяться «активи, призначені для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Об'єкт основних засобів, визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена» [41].

Приналежність певного об'єкту до основних засобів визначається не його фізичною формою, а функціональним призначенням в процесі виробництва (виконання робіт, надання послуг). Основними засобами виступають саме ті матеріальні цінності, що використовуються на підприємстві як засоби праці.

До основних засобів у бухгалтерському обліку, згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби», належать «матеріальні активи, що підприємство утримує з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, передачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він більше за рік)» [41].

У податковому обліку до основних засобів, відповідно до Податкового Кодексу України, відносяться «матеріальні активи, що призначені платником податку для використання в його господарської діяльності, вартість яких перевищує 20000 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання(експлуатації) яких із дати введення в експлуатацію становить понад 1 рік (або операційний цикл, якщо він триваліший за рік)» [49].

Основні засоби в економічній теорії визначаються як основний капітал, який втрачає свою споживчу вартість в процесі використання.

Правильне розуміння сутності зносу основних засобів дозволяє суб'єктам господарювання об'єктивно оцінювати залишкову вартість активів, планувати їх оновлення та ефективно використовувати ресурси. Особливо важливою проблематика зносу основних засобів є в умовах швидкого розвитку технологій та зростаючої конкуренції, коли своєчасна заміна зношених засобів та оптимізація витрат на їх утримання можуть стати конкурентною перевагою. Крім того, правильне врахування зносу є основою для формування амортизаційної політики підприємства, яка впливає на фінансові показники та податкове планування.

«Знос» у науковців та практиків обліково-аналітичного спрямування, як правило, асоціюється з необоротними активами.

Аналіз підходів вчених до трактування терміну «знос» узагальнено у таблиця 1.1.

Як видно з таблиці 1.1, знос:

1) трактується переважно у прив'язці до необоротних активів;

Таблиця 1.1

Сутність терміну «знос»

<i>Трактування сутності терміну «знос»</i>	<i>Автор і джерело</i>
Знос – це процес втрати фізичних і моральних характеристик об'єкту та «якісний» вартісний показник зниження вартості	Бутинець Ф.Ф. [9]
Зношування основних фондів – часткова чи повна втрата основними фондами споживчих властивостей і вартості в процесі експлуатації, а також під впливом навколишнього середовища, внаслідок технічного прогресу та зростання продуктивності суспільної праці	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [20, с. 270]
Знос – це втрата вартості та корисності об'єкта основних фондів, його знецінення внаслідок спрацювання, техніко-економічного старіння та інших внутрішніх і зовнішніх умов, що впливають на втрату об'єктом своєї відновної вартості	Ігнашкіна Т. Б., Шура Н.О. [22]
Знос – це старіння основних фондів внаслідок експлуатації, економічного та техніко-економічного старіння, в результаті чого вони реально починають коштувати дешевше, ніж нові аналогічні об'єкти	Круш П.В., Подвігіна В.І., Клименко О.В. [29, с. 25]
Знос – це частина вартості майна, яка відображає ступінь його зношення. Зношення – об'єктивний процес зменшення корисності об'єкта (його фізичне та моральне старіння)	Щирська О. В. [56, с. 72]

Джерело: складено за даними [9,20,22,29,58]

2) характеризується і як процес, і як частина вартості, і як ступінь зношеності;

3) описується і через фінансовий вимірник, і через ступінь фізичного та морального зношення;

4) розкривається у зв'язку з амортизаційними відрахуваннями.

Наведені в таблиці визначення дають можливість зробити висновок щодо відсутності єдиного розуміння семантики терміну «знос»

Основний капітал при експлуатації під дією різних факторів поступово втрачає свої техніко-виробничі характеристики, тобто фізично зношується. Фізичне зношування – процес втрати складовими основного капіталу своїх техніко-виробничих характеристик для подальшого використання. Це означає втрату споживчої вартості, в результаті чого вони не придатні фізично до подальшого їх використання.

Таке зношування здійснюється в процесі виробничого споживання основного капіталу в умовах його активного використання. Такому виду фізичного зношування характерне перенесення на новостворений продукт вартості в міру їх зношування відповідних частин основного капіталу.

Другий вид фізичного зношування (пасивне використання) - відбувається внаслідок недовикристання елементів основного капіталу, тобто коли машини/обладнання не завантажені максимально. Такому виду зношування не характерне перенесення на новостворений продукт вартості відповідної частини, а тому вартість несполитих елементів втрачається.

До фізичного зношування відноситься: механічне зношування; деформація і руйнування будівель; корозія та втомленість металів; тощо.

«Сприяють сповільненню фізичного зношування профілактичні заходи, ремонтні роботи та модернізація. Вони запобігають технічним та економічним порушенням властивостей засобів праці, сприяють відновленню властивостей зношеного обладнання, підвищенню ефективності їх використання. Завдяки капітальному ремонту відновлюється як технічна здатність елементів основного капіталу, так і їх вартість» [34].

«Моральний знос, у свою чергу, поділяється на: функціональний (обумовлений появою більш продуктивніших і якісніших аналогічних об'єктів), технологічний (характеризується винайденням нових технологій), соціальний (проявляється через вихід на ринок нових об'єктів, які, при аналогічних функціональних можливостях, суттєво поліпшують умови праці), екологічний (спричиняється появою функціонально аналогічних об'єктів, які менш негативно впливають на навколишнє середовище), вартісний (обумовлений інфляційними процесами в економіці)» [34].

З позиції обліково-аналітичного забезпечення управління знос необхідно оцінювати у розрізі кожного з наведених вище видів. Проте сам по собі знос, не є цінним для управління діяльністю підприємства. Він у фінансовому обліку застосовується у прив'язці до необоротних активів з метою оцінки залишкової вартості останніх. І у цьому сенсі знос основних засобів і варто розглядати як

об'єкт обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства

Економічною формою відновлення і заміщення фізично та морально зношених засобів праці є амортизація основного капіталу.

Зношування і амортизація взаємопов'язані, проте це різні економічні процеси: зношування є процесом виробничого використання засобів праці і відповідної втрати ними споживчої вартості і вартості, амортизація ж є процесом відновлення елементів основного капіталу.

У такому взаємозв'язку зношування передує амортизації, та вона у свою чергу, відновлює засоби праці.

Охарактеризуємо зв'язок дефініцій «знос» та «амортизація» в законодавстві та економічній теорії. У традиційному тлумаченні цих термінів маємо:

- амортизація – процес поступового знецінення основних засобів під впливом їх зносу та перенесення (відшкодування) цього зносу на вартість готової продукції [22];

- знос – це процес поступового знецінення вартості основних фондів внаслідок їх спрацювання, старіння, або це сума накопиченої амортизації.

Отже, виходить, що амортизація є наслідком зносу, а знос – це накопичена амортизація, тобто у вартісному вираженні вони повинні бути рівними (що ми і спостерігаємо в практиці наших підприємств).

«Класична економічна теорія зазначає, що термін «амортизація» походить від лат. *amortisatio* – погашення» [41].

Історично так склалося, що амортизація, як економічна категорія розглядається досить значний проміжок часу, в наслідок чого існує значна кількість визначень цього поняття. Існуючі визначення амортизації у сучасній економіці узагальнені у п'яти концепціях амортизації (рис.1.2).

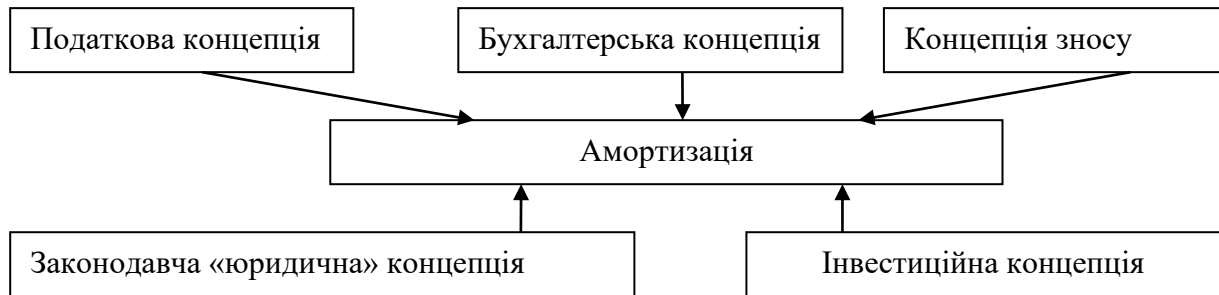

Рис.1.2 Основні концепції амортизації

Джерело: [9]

Законодавчий підхід можна ідентифікувати ще й з юридичним підходом, так як він визначає правові засади і можливості здійснення амортизаційних розрахунків, при цьому регулюючи правові аспекти використання амортизації. Основне призначення законодавчої концепції, то це формування методології і правової бази для визнання амортизації й обліку амортизаційних відрахувань.

Концепція зносу підкреслює, що амортизація є вимірником зносу основних засобів. Найбільш змістовне та повне визначення амортизації надається у НП(С)БО 7 «Основні засоби»: «амортизація - систематичний розподіл вартості основних засобі, яка амортизується, протягом строку їх використання (експлуатації). Вартість, яка амортизується – це первинна або переоцінена вартість основних засобів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості» [33].

Знос основних засобів, це сума амортизації об'єкта основних засобів з початку їх корисного використання.

«В законодавчій базі України практично стерлися відмінності між поняттям «знос» та «амортизація». Річ у тому що поняття «амортизація» не пов'язане зі зносом активу внаслідок його експлуатації. Ще у 1942 році комісія з термінології бухгалтерського обліку Американського інституту бухгалтерів дала наступне визначення: амортизація – це метод бухгалтерського обліку, який дозволяє систематичним, раціональним способом розподілити витрати або вартість капітальних активів на протязі всього терміну їх служби. Тобто, це процедура розподілу, а не оцінки» [10].

Сутність податкової концепції амортизації зводиться до встановлення зв'язку між доходами від продажу продукції, яка виготовлена з використанням певної кількості основних засобів та між податком з прибутку, що сплачений до державного бюджету.

Наступна концепція амортизації – бухгалтерська. Вона розглядає амортизацію як частинку бухгалтерських операцій, для забезпечення систематичного списання, відповідно до вимог бухгалтерського обліку, вартості основних засобів на готовий продукт та акумулювання коштів амортизаційного фонду на бухгалтерських рахунках.

Такий підхід до амортизації може бути названий як облікова концепція амортизації, головною метою якої є повне відображення процесу нарахування і обліку амортизації на бухгалтерських рахунках.

Інвестиційна концепція амортизації розкриває амортизацію як джерело фінансування капітальних інвестицій. Необхідність виділення інвестиційної концепції амортизації виникає тому, що амортизація є частиною грошового потоку (чистий прибуток + амортизація). В умовах нерентабельної діяльності українських підприємств амортизація виступає головним джерелом інвестування коштів у основний капітал.

Таким чином, амортизація, що має прояв взаємопов'язаних функцій, є ускладненою економічною категорією, інструментом врегулювання діяльності підприємств на мікро- і на макрорівні, також центральним елементом амортизаційної політики. Порівняння функцій амортизації на різних рівнях можливо дослідити за даними таблиці додатку А.

Саме зазначені аспекти амортизації, як інструменту амортизаційної політики, у комплексі забезпечують нормальний перебіг відтворювальних процесів на підприємствах.

Відповідно до Податкового кодексу України «амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) (п.14.1.3 ПКУ)» [48].

В таблиці додатку Б наведено класифікацію основних засобів та інших необоротних активів за групами, а також мінімально допустимі строки їх амортизації відповідно до п.145.1 ПКУ. Класифікація основних засобів та інших необоротних активів в податковому обліку передбачає 16 груп. Мінімальний строк корисного використання будівель становить 20 років, а транспортних засобів – 5 років. Відповідно до ПКУ методи нарахування амортизації повністю відповідають бухгалтерським методам, що перелічені в п.26 НП(С)БО 7 «Основні засоби». Однак серед ОЗ не амортизується земля. Причина в тому, що економічно амортизація є відображенням фізичного/морального зносу об'єкта, а земля – це відновний природний ресурс, який «зношуватися» й «морально старіти» не може.

У таблицях 1.2,1.3 наведено перелік груп основних засобів та інших необоротних активів та методи амортизації, що можна до них застосувати.

Таблиця 1.2

Методи нарахування амортизації основних засобів

<i>Метод нарахування</i>	<i>Формула розрахунку річної суми амортизації</i>
Прямолінійний	Ділення вартості, що амортизується, на строк корисного використання
Зменшення залишкової вартості	Добуток залишкової вартості на початок звітного року (або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації) на річну норму амортизації. Річна норма амортизації (%) = $1 - \sqrt[n]{\text{ліквідаційна вартість} / \text{первісна вартість}}$ n – кількість років експлуатації.
Прискорене зменшення залишкової вартості (застосовується лише при нарахуванні амортизації до об'єктів ОЗ, що входять до груп 4 (машини та обладнання) та 5 (транспортні засоби))	Добуток залишкової вартості на початок звітного року (або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації) на річну норму амортизації. Річна норма амортизації обчислюється відповідно до строку корисного використання і подвоюється.
Кумулятивний	Добуток вартості, що амортизується, на кумулятивний коефіцієнт. Кумулятивний коефіцієнт = відношення кількості років, що залишаються до кінця строку використання, до суми чисел років його корисного використання
Виробничий	Місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) на виробничу ставку. Виробнича ставка = відношення вартості, що амортизується, до

	загального обсягу продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.
--	---

Джерело: [7, с.220]

У ПКУ закладено пооб'єктний облік основних засобів, тому нарахування амортизації буде здійснюватися щомісячно (сума амортизації за розрахунковий квартал відповідає добутку місячної суми амортизаційних відрахувань на три місяці) та пооб'єктно.

Таблиця 1.3

Групи основних засобів та методи амортизації, що можна до них застосувати

Група ОЗ	Методи нарахування амортизації				
	Прямо-лінійний	Зменшення залишкової вартості	Прискорене зменшення залишкової вартості	Кумулятивний	Виробничий
1	-	-	-	-	-
2	+	+	-	+	+
3	+	+	-	+	+
4	+	+	+	+	+
5	+	+	+	+	+
6	+	+	-	+	+
7	+	+	-	+	+
8	+	+	-	+	+
9	+	-	-	-	+

Джерело: складено на основі[48]

До вибору того чи іншого методу нарахування амортизації підприємство має підходити виважено. Одні вважають найоптимальнішим методом амортизації метод зменшення залишкової вартості, оскільки в перші роки експлуатації об'єкта його ефективність більша, ніж в останні, а отже і сума амортизаційних відрахувань в перший період більша. Інші пропонують виробничий метод, оскільки він дає можливість максимально рівномірно нараховувати амортизаційну вартість на виготовлену продукцію.

Ще інші віддають перевагу методу прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивному, оскільки вони сприяють більш ефективному використанню активу впродовж першої половини періоду його експлуатації.

Отже, при виборі того чи іншого методу доцільно керуватися наступним: потрібно чітко розуміти важливість такого вибору і не вдаватися до найлегшого, щоб не зазнати в майбутньому небажаних збитків; враховувати конкурентоспроможність підприємства; питання щодо встановлення ліквідаційної вартості та строку корисного використання, методів амортизації регламентувати стандартами та розкривати в обліковій політиці.

Глибоке дослідження механізму нарахування амортизації по основних засобах, відповідно до ПКУ, та обґрунтування недоліків цього механізму провела автор статті Голозубова Ю.В. [11]. Підкреслила, що застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості слід обмежити через не виправдано завищену суму амортизації, яка припадає на останній рік експлуатації об'єкта .

Автор зазначає, що платники податку на прибуток отримують свободу при визначенні суми амортизаційних відрахувань (обрання методу нарахування амортизації, визначення терміну служби основних засобів, їх ліквідаційної вартості тощо), тому й можливість впливати на величину бази оподаткування, суму податку на прибуток. Автором надана детальна оцінка результатам діяльності підприємства при використанні різних методів амортизації.

1.2 Характеристика підприємства та його облікової політики щодо нарахування зносу основних засобів

Комунальне підприємство «Кривбасводоканал» засноване у 1928р. Власником майна є територіальна громада м. Кривого Рогу Дніпропетровської області в особі Криворізької міської ради. Підприємство підпорядковане та підзвітне безпосередньо департаменту розвитку інфраструктури міста виконкому Криворізької міської ради. Корпоративна структура КП «Кривбасводоканал» наведена у додатку В.

Підприємство створене з метою забезпечення потреб споживачів послугами централізованого водопостачання, централізованого водовідведення. Підприємство включено в реєстр суб'єктів природних монополій в сфері

централізованого водопостачання та водовідведення, НКРЕКП. Основний вид діяльності підприємства – централізоване водопостачання, централізоване водовідведення, послуги з централізованого постачання холодної води, водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем).

Надаються додаткові послуги: постачання технічної води, перекачка шахтної води, обслуговування об'єктів благоустрою міста (дренажні насосні станції, фонтани, квітковий годинник), розподілення електроенергії, обслуговування каналізаційних насосних станцій сторонніх організацій, ремонт водопровідних та каналізаційних мереж, що не знаходяться на балансі підприємства; послуги водомірної майстерні по ремонту та підготовки до перевірки приладів обліку води, розробка технічних умов, проектів, виконання хіміко-бактеріологічних аналізів, оренда, послуги електротехнічної лабораторії, перелив хлору та інші послуги[26].

Фінансові показники діяльності КП «Кривбасводоканал» за 2020-2024 рік згруповані у таблиці 1.4. з використанням даних: форм річної звітності, зокрема, Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (додаток Г) та публічних джерел [27].

Таблиця 1.4

Організаційно-економічні показники діяльності КП «Кривбасводоканал»

Показники	Роки (тис .грн)				
	2024	2023	2022	2021	2020
Дохід	1 700 287 ,0	1 299 500, 0	1 291 346 ,0	1 183 818, 0	1 147 658,0
Чистий прибуток	-11 704, 0	72 763 ,0	149 549 ,0	-13 951, 0	91 866, 0
Активи	2 073 176 ,0	1 810 016 ,0	1 486 613, 0	1 272 820, 0	1 243 104, 0
Зобов'язання, в т.ч.	945 255, 0	843 253, 0	561 849, 0	502 294, 0	658 584, 0
Власний капітал	1000957,0	807447,0	737166,0	573410,0	584520,0
Гроші та їх еквіваленти	370,0	1034,0	24633,0	2523,0	20922,0
Кількість працівників	2 412	2 536	2 692	2 820	—

Джерело: [27]

Згідно проведеного аналізу можна дійти висновку, що показники доходу, активів, зобов'язань та власного капіталу мали тенденцію до збільшення. Так,

дохід у 2024 році збільшилися по відношенню до 2020 року на 552629,0 тис. грн., зобов'язання збільшилися на 286671,0 тис. т.; власний капітал на 416437,0 тис. грн.

Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування.

Чистий прибуток (збиток) за 2024 р. – збиток у розмірі 11704,0 тис. грн. У попередніх періодах (2023 - 2020 рр., крім 2021р) підприємство мало чистий прибуток, відповідно: 72 763 ,0 тис. грн.; 149 549,0 тис. грн. ; 091 866, 0 тис. грн.

Порівняно з 2023, 2022, 2020 рр. результативність надання підприємством послуг змінилася за рахунок проведених заходів з енергозбереження та заходів щодо охорони об'єктів.

Середньооблікова чисельність штатних працівників скоротилася на 408 чоловік.

На балансі підприємства обліковуються:

- водопровідних насосних станції	-	72
- водопровідних насосних установок	-	33
- водонапірна башта	-	1
- насосних станцій водовідведення	-	114
- каналізаційні насосні установки	-	2
- станцій аерації з повною біологічною очисткою стічних вод	-	5
- поля фільтрації	-	1 компл.
- водопровідних мереж	-	1922,7 км
- мереж водовідведення	-	1178,0 км

Для вирішення проблеми підвищення ефективності роботи промислових підприємств велике значення має раціональна організація бухгалтерського обліку. Організація бухгалтерського обліку підприємства залежить від обсягу облікових робіт, наявності комп'ютерної техніки, інших умов, а також від тієї облікової політики, яку веде підприємство. Законом України «Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні» [50] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38] облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Документальне оформлення питань облікової політики підприємства здійснюється у вигляді наказу про облікову політику, що є основним внутрішнім документом та регулює організацію бухгалтерського обліку і повинен бути обов'язковим для виконання усіма підрозділами підприємства. Облікова політика КП «Кривбасводоканал» затверджена наказом керівника та закріплюється в Наказі про облікову політику на поточний рік. Наказ про облікову політику, що забезпечує дотримання загальних принципів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та містить розділ про методіку обліку основних засобів.

Важливою складовою Положення про облікову політику є опис виваженої амортизаційної політики підприємства в частині нарахування зносу (амортизації) на об'єкти основних засобів. «Дане питання актуалізується швидкою зміною законодавства (особливо податкового), що вимагає ретельного обґрунтування вибору того чи іншого методу нарахування амортизації для забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства, а також отримання максимального ефекту від організації бухгалтерського обліку» [14].

Амортизаційна політика, як частина облікової, ґрунтується на певному законодавстві. До такого законодавства, в першу чергу, варто зарахувати Податковий кодекс України [48], Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [35], де чітко прописані підходи до нарахування амортизації. Чинні нормативні документи визначають необхідність формування облікової політики підприємства на основі дотримання ряду принципів. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38] принципи бухгалтерського обліку – «це правила, якими слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності».

Отже, вважаємо за необхідне охарактеризувати визначені законодавством принципи бухгалтерського обліку з точки зору амортизації (рис. 1.5).

Зважаючи на те, що система бухгалтерського обліку забезпечує користувачів повною, правдивою та неупередженою інформацією щодо фінансового стану та результатів діяльності підприємств, Положення про облікову політику КП «Кривбасводоканал» максимально розкриває усі методичні складові, які використовується підприємством для відображення в системі бухгалтерського обліку нарахування зносу (амортизації) основних засобів.

Одиницею обліку основних засобів є окремий об'єкт, що має очікуваний строк корисного використання (експлуатації) понад 12 місяців та вартість якого перевищує 20 000 грн (без ПДВ).

Таблиця 1.5

Формування інформації щодо амортизації основних засобів у Положенні про облікову політику

Складові облікової політики	Варіанти принципів або методів обліку, передбачені обліковою політикою на підприємстві
Одиниця обліку основних засобів	Вважати окремий об'єкт основних засобів
Строк корисного використання об'єкта основних засобів	Самостійно встановлюється підприємством у складі комісії визначеної у п.8.3 та відповідно до вимог ПКУ
Ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів	Ліквідаційна вартість основних засобів не розраховується, та з метою амортизації прирівнюється до нуля (п.12.1)
Методи амортизації об'єктів основних засобів	Прямолінійний
Величина вартісного критерію приналежності матеріального активу до основних засобів	Вартість матеріального активу, що перевищує 20000 грн.
Класифікаційні групи	Використовуються класифікаційні групи основних засобів, передбачені в бухгалтерському та податковому обліку

Важливими складовими під час розрахунку бухгалтерської амортизації виступають: строк корисного використання, ліквідаційна вартість та метод амортизації. Тому далі коротко окреслимо кожен із цих елементів.

Відповідно до визначення бухгалтерської амортизації видно, що в бухгалтерському обліку знос нараховують протягом строку корисного використання основного засобу. Це оціночний показник. Підприємство визначає його самостійно, ґрунтуючись на експлуатаційні очікування керівництва підприємства, яке придбало / отримало основний засіб.

Термін служби визначають під час визнання об'єкта (зарахування його на баланс). Термін експлуатації – не статичний показник. З часом він може змінюватися. Тому, п. 25 НП(С)БО 7 пропонує, як мінімум, на кінець кожного року тестувати цей показник на предмет ще актуальності і за потреби переглядати (у разі зміни очікуваних економічних вигід від його використання).

Зміну терміну експлуатації вважають зміною облікової оцінки. Тобто вона не потребує ретроспективного перегляду вже нарахованої амортизації. Річна (місячна) сума амортизації після зміни, зокрема, строку корисного використання визначається, виходячи з місяця, наступного за місяцем таких змін. Закріплені в обліковій політиці КП «Кривбасводоканал» класифікаційні групи основних засобів та очікуваний термін корисного їх використання, який відповідає і для цілей податкового обліку.

Під час формування амортизаційної політики підприємству необхідно визначити ліквідаційну вартість щодо основних засобів, яка є однією з найсуттєвіших точок перетину бухгалтерського та податкового обліку. Дана вартість не є визначеною і не має формули розрахунку на законодавчому рівні, що дозволяє підприємству варіювати її розмір на свою користь.

У пп. 14.1.19 Податкового кодексу України дано визначення вартості основних засобів, яка амортизується. Це первісна або переоцінена вартість основних засобів за вирахуванням їхньої ліквідаційної вартості.

В пп.145.1.4 ПКУ присутнє спеціальне зауваження: амортизацію основних засобів провадять до досягнення залишкової вартості об'єктом його ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість – це сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів

після закінчення строку їхнього корисного використання (експлуатації) за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією) (п.4 НП(С)БО 7 «Основні засоби»)

Отже, для бухгалтерського обліку актуальна така формула:

$$Va = Vn - Vl, (1.1.)$$

де: Va – вартість, що амортизується;

Vn – вартість первісна (або переоцінена);

Vl – вартість ліквідаційна.

Амортизацію нараховують, базуючись на показнику Va .

Вітчизняна система НП(С)БО не описує алгоритми визначення та схеми використання ліквідаційної вартості в бухгалтерському обліку.

Міжнародна практика чітко вимагає від підприємства оцінювати ліквідаційну вартість об'єкта основних засобів як суму, яку воно б отримало (за попередньою оцінкою) на поточний час за актив, якщо актив уже зараз був би застарілим та в стані, очікуваному по закінченні строку його корисного використання. Ліквідаційна вартість – це те, що в сучасній бухгалтерії називають обліковою оцінкою.

Останньою називають попередню оцінку, яку використовує підприємство з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами (п. 3 НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»). Отже, ліквідаційна вартість ОЗ – оціночна категорія, яка затверджується усередині самого підприємства.

Ліквідаційна вартість визначається не лише власне ліквідацією ОЗ. Якщо підприємство планує експлуатувати актив не до повного зношення, тобто продати його через певний час у придатному для подальшої експлуатації стані, то ліквідаційну вартість визначатиме запланована вартість продажу. Прочитуємо думку з одного підручника з фінансового обліку, яка яскраво ілюструє сказане: «дуже важливо зрозуміти, що визначена чиста ліквідаційна

вартість активу – це не обов'язково вартість брухту чи просто того, що залишиться від активу на закінчення строку його корисного використання та списання. Скоріше, ліквідаційна вартість – це вартість для іншого потенційного покупця на дату, коли поточному власнику знадобиться продати його».

Ліквідаційну вартість установлюють для кожного окремого активу. В обліковій політиці КП «Кривбасводоканал» ліквідаційна вартість визначається на нульовому рівні, а вартість, що амортизується – рівну первісній вартості.

Про можливість цього свідчить § 53 МСБО 16: «Суму активу, що амортизується, визначають після вирахування його ліквідаційної вартості. На практиці ліквідаційна вартість активу часто є незначною і внаслідок цього є несуттєвою при обчисленні суми, що амортизується» [35].

Спеціалісти визнають, що надання ліквідаційній вартості нульового значення – це лише прийом спрощення обліку. Зазвичай нульову ліквідаційну вартість застосовують до тих активів, які підприємство має намір використовувати упродовж усього терміну економічної служби (корисної експлуатації), тобто до повного зносу.

Якщо ж підприємство встановлює нульову ліквідаційну вартість для основних засобів, воно фактично втрачає можливість амортизувати його методом зменшення залишкової вартості. Адаже останній передбачає таку формулу визначення амортизаційних відрахувань, за якою нульова ліквідаційна вартість призведе до того, що річна норма амортизації дорівнюватиме 100%.

Показник ліквідаційної вартості може спростити бухоблік не тільки тоді, коли ця вартість дорівнюватиме нулю. Буває й навпаки. Іноколи спрощення обліку досягають, оцінюючи ліквідаційну вартість у сумі, яка дорівнює первісній вартості об'єкта.

Таку схему іноколи використовують стосовно певних унікальних активів (антикваріат, колекційні активи, витвори мистецтва). Наприклад, підприємство придбало колекційну картину за 600 тис. грн. Її оприбуткували як ОЗ і повісили в кабінеті директора для представницьких функцій. Цей об'єкт ОЗ не втрачає цінності та фактично не зношується. Тому його амортизувати

недоречно. Відповідно, при оприбуткуванні ліквідаційну вартість картини визначили в сумі 600 тис. грн.

Таким чином, амортизована вартість картини становить 0,0 грн і амортизаційні відрахування також дорівнюватимуть 0,0 грн.

Під час подальших переоцінок такого ОЗ разом із первісною вартістю, відповідним чином переоцінюватимуть і ліквідаційну вартість.

Проте, на наш погляд, повсюдно прирівнювати ліквідаційну вартість до нуля, не можна. Адже це протирічить податковому законодавству. Бо ж показник ліквідаційної вартості впливає на суму амортизації, яка загалом йде на витрати.

Отже, такі показники як ліквідаційна вартість та термін корисного використання є оціночними показниками для розрахунку зносу (амортизації) основних засобів. Тому, облікова політика підприємства повинна містити не самі терміни корисного використання та визначену суму ліквідаційної вартості окремих об'єктів основних засобів (це зробити неможливо, бо неможливо передбачити терміни корисного використання по об'єктах, які будуть зараховані на баланс у майбутньому), а лише процедури, за якими підприємство буде:

- визначати терміни корисного використання та ліквідаційну вартість при зарахуванні на баланс;
- переглядати терміни корисного використання та ліквідаційної вартості по об'єктах основних засобів, які вже знаходяться в експлуатації в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання (НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»)

При визначенні терміну корисного використання ОЗ слід враховувати:

- використання об'єкту підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;
- фізичний та моральний знос;
- правові або інші обмеження по термінам використання об'єкту та інші фактори.

Термін корисного використання та ліквідаційну вартість об'єкту основних засобів встановлюються компетентними спеціалістами підприємства, які входять до складу експертно-технічної комісії, при визнанні цього об'єкту активом та зарахуванні його на баланс.

Рекомендуємо підприємству для визначення ліквідаційної вартості основних засобів, які будуть надходити на підприємство, використовувати один із таких методів:

- за ліквідаційну вартість узяти вартість матеріальних цінностей, що, як очікується, будуть утворені та оприбутковані в результаті ліквідації основного засобу чи інших необоротних активів;

- до процесу встановлення ліквідаційної вартості залучити фахівців-експертів;

- обрати ліквідаційну вартість на рівні вартості подібного активу, який досяг кінця свого строку корисної експлуатації та використовувався в умовах, подібних до тих, в яких передбачено використовувати придбаний об'єкт;

- встановити норматив у вигляді відсотка (наприклад 10-16%) від первісної вартості основного засобу чи іншого необоротного активу або диференціювати такий норматив за їх групами.

На наш погляд, найоптимальнішими для підприємства є саме третій або четвертий метод. Що стосується першого методу, то таке прогнозування має велику ймовірність помилки, а суттєвим недоліком третього методу є суб'єктивність та наявність додаткових витрат.

Щодо методів нарахування амортизації, зазначимо, що нормами чинного законодавства передбачаються наступні: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Зауважимо, що норми чинного законодавства дозволяють встановлювати різні методи нарахування амортизації для різних груп об'єктів основних засобів (крім земельних ділянок та капітальних інвестицій (незавершених)).

Крім того, слід зазначити, що у випадку зміни облікової політики в пояснювальній записці до річної фінансової звітності підприємства необхідно вказати причини та сутність зміни. Розглянемо особливості вибору між методами нарахування амортизації, які можуть бути вказані у Положенні про облікову політику, та особливості їх впливу на результат діяльності підприємства.

З метою економічно обґрунтованого та ефективного вибору методу нарахування амортизації слід порівняти результати нарахування амортизації для обраного об'єкта. Зауважимо, що найшвидше нарахування амортизації забезпечить зменшення залишкової вартості, наступне – прискорене зменшення залишкової вартості, згодом – кумулятивний метод. Прямолінійний метод та виробничий методи відображають ідентичні результати, якщо обсяги виробництва продукції рівномірно розподілений по роках [10].

Річна сума амортизації за прямолінійним методом однакова протягом усіх років експлуатації об'єкта, залишкова вартість об'єкта основних засобів рівномірно зменшується до досягнення ліквідаційної вартості. Метод прискореного зменшення залишкової вартості забезпечує прискорену амортизацію об'єкта протягом перших років його експлуатації. Цей метод доцільно застосовувати для амортизації об'єктів, яким притаманне швидке моральне устарівання. Метод зменшення залишкової вартості забезпечує швидшу амортизацію, ніж попередній. Ефект від використання кумулятивного методу такий же, як і від використання методу прискореного зменшення залишкової вартості, проте зменшення залишкової вартості відбувається повільніше. Виробничий метод забезпечує справедливий розподіл амортизаційної вартості на виготовлену продукцію, він застосовується насамперед для амортизації основного технологічного устаткування (машин, верстатів) за умови, що об'єми виробленої продукції можуть бути визначені досить точно [10].

Обліковою політикою КП «Кривбасводоканал» передбачено єдиний метод нарахування амортизації для всіх основних засобів – прямолінійний.

Підприємства обирають нарахування амортизації лише прямолінійним методом з низки причин:

- простота та зрозумілість розрахунку;
- традиції та консервативність бухгалтерської спільноти (наслідки радянської спадщини та 90-х, а НП(С)БО 7 був введений у дію з 2000 року;
- несуттєвість амортизаційних відрахувань у загальній сумі витрат для деяких підприємств;
- акцент на податковий облік. Для єдинників амортизація, як і інші витрати, не мають значення, оскільки вони обчислюють податок з загального доходу, а не з прибутку;
- нерозуміння переваг прискорених методів амортизації.

Наказом про облікову політику затверджена форма бухгалтерського обліку. Під формою ведення бухгалтерського обліку розуміють сукупність облікових реєстрів, які використовуються в певній послідовності та взаємодії для ведення обліку із застосуванням принципу подвійного запису. Підприємство використовує автоматизовану форму обліку з використанням наступних облікових програм: BAS: Управління підприємством; Microsoft Visual FoxPro; білінгова система - Автоматизований програмний комплекс (АПК); «М.Е.Дос».

В системі Microsoft Visual FoxPro ведеться синтетичний бухгалтерський облік, розрахунок фактичної собівартості та формується оборотно-сальдова відомість (баланс). В системі BAS: Управління підприємством налаштовано облік основних засобів, запасів, ведеться облік чисельності працівників та штатний розклад, аналітичний облік та розрахунок заробітної плати, розрахунки з контрагентами. Паралельно ведеться аналітичний облік розрахунків з контрагентами у «Відомості 3» в програмі «Excel».

Білінгова система представляє собою програмний комплекс для автоматизованого обліку наданих послуг населенню міста, у відповідності з визначеними тарифами, з урахуванням за кожним особовим рахунком абонента технічних параметрів, наданих пільг, призначених субсидій, показників

приладів обліку, даних, що надходять з ЄМАСКР, інших необхідних показників, з формуванням інформаційних повідомлень та необхідних довідок для абонентів у рамках роботи в ЄМАСКР м. Кривий Ріг.

Автоматизований облік наданих послуг юридичним особам ведеться в програмі «Програма обліку витрат води і стоків по юридичним особам». У даній програмі враховується:

- введення обсягів (м³) води і стоків;
- виконується нарахування по контрагентам , на підставі введених даних по обсягу та існуючому тарифу;
- формування рахунків, квитанцій та податкових накладних;
- для здійснення обміну первинними документами в електронному вигляді розроблена можливість імпортувати в програму «М.Е.Дос» податкові накладні;
- відбувається експорт вхідних платіжних доручень з системи клієнт-банк, для оперативного відображення отриманих коштів від контрагентів. Так само використовується для обліку програма звітності по юридичним особам, для формування оборотних відомостей за категоріями споживачів.

Система «М.Е.Дос» призначена для електронного документообігу з контролюючими органами України (подачі електронної звітності, реєстрації податкових накладних в електронному виді), а також з контрагентами (обмін податкових накладних).

Усі чотири інформаційні системи не поєднані в єдину інформаційну систему. Інформація переноситься з однієї інформаційної системи до іншої вручну.

1.3 Первинний, аналітичний та синтетичний облік зносу основних засобів, розкриття інформації у фінансові звітності

Основні засоби визнаються підприємством в якості активів тільки якщо існує впевненість в тому, що підприємство отримає економічні вигоди в майбутньому та вартість таких активів може бути достовірно оцінена.

Організація обліку зносу основних засобів є складною, цілісною системою, яка поєднує документування операцій з руху об'єктів, складання регістрів аналітичного та синтетичного обліку, а також заповнення форм фінансової звітності.

Попередньою умовою організації обліку зносу (амортизації) ОЗ є:

- визначення їх об'єктом, що належить до основних засобів;
- класифікація основних засобів з метою організації обліку їх зносу (амортизації);
- первісна оцінка основних засобів, що підлягає амортизації.

Приналежність певного об'єкту до основних засобів визначається не його фізичною формою, а функціональним призначенням в процесі виробництва (виконання робіт, надання послуг). Основними засобами виступають саме ті матеріальні цінності, що використовуються на підприємстві як засоби праці.

Для визначення суми зносу (амортизації) важливо правильно визначити вартість об'єктів амортизації. Згідно з п.146.4 ПКУ та НП(С)БО 7 «Основні засоби», придбані (самостійно виготовлені) ОЗ зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, що складається з таких витрат:

- «суми, що сплачуються постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням/отриманням прав на об'єкт основних засобів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основного засобу (якщо вони не відшкодовуються платнику);
- витрати на страхування ризиків доставки основних засобів;

- витрати на транспортування, встановлення, монтаж, налагодження основних засобів;

- фінансові витрати, включення яких до собівартості кваліфікаційних активів передбачено положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;

- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою» [40].

«Якщо підприємство здійснює самостійне виготовлення основних засобів для власних виробничих потреб, вартість ОЗ, яка амортизується, збільшується на суму всіх виробничих затрат, що були понесені при їх виготовленні та введенні в експлуатацію, а також витрат на виготовлення таких основних засобів, без урахування сплаченого ПДВ, у разі якщо платник податку зареєстрований платником ПДВ, незалежно від джерел фінансування.

«Якщо підприємство придбало декілька об'єктів основних засобів, що мають загальну вартість, то для цілей податкового обліку вартість кожного окремого об'єкта визначається розподілом цієї загальної суми пропорційно звичайній ціні окремого об'єкта основних засобів».

Коли підприємство отримало основні засоби як внесок до статутного фонду, то первісна вартість такого основного засобу буде визначатися за погодженням засновників (учасників) підприємства, але вона не повинна бути вище звичайної ціни.

Первісна вартість об'єкта ОЗ, «отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює вартості переданого об'єкта основних засобів, яка амортизується, за вирахуванням сум накопиченої амортизації, але не вище звичайної ціни об'єкта основних засобів, отриманого в обмін» [33].

Первісна вартість об'єкта ОЗ, отриманого в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт, «дорівнює вартості переданого об'єкта основних засобів, яка амортизується, за вирахуванням сум накопиченої амортизації, збільшеній/зменшеній на суму коштів чи їх еквівалента, що була передана/отримана під час обміну, але не вище звичайної ціни об'єкта ОЗ, отриманого в обмін» [40].

В реальних умовах діяльності товариства собівартість основних засобів включає витрати, пов'язані з заміною частини основних засобів, які визнані за фактом понесення, якщо вони відповідають критеріям визнання. Аналогічно, при проведенні основних технічних оглядів витрати на їх проведення визнаються у складі балансової вартості основних засобів як вартість заміни, якщо дотримано всі необхідні для такого визнання критерії. Всі інші витрати на ремонти та технічне обслуговування відображаються у складі прибутку або збитку по мірі їх понесення.

Товариство капіталізує витрати на позики, що мають безпосереднє відношення до придбання, будівництва або виробництва кваліфікованих активів, як частину вартості цього активу.

Якщо підприємство проводить ремонт і поліпшення ОЗ (наприклад, модернізацію, дообладнання, модифікацію, добудову, реконструкцію) та очікує, що це призведе до зростання економічних вигод у майбутньому, то воно має право «збільшити первісну вартість ОЗ на суму витрат, що перевищують 10% сукупної балансової вартості всіх груп ОЗ, що підлягають амортизації, на початок звітного податкового року» [32].

Технологічний процес бухгалтерського обліку зносу розпочинається з виявлення, вимірювання та реєстрації фактів, дій і подій. Так, суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями на підприємстві здійснюється за допомогою документування. Документування виступає як спосіб первинного спостереження за діяльністю підприємства і є важливою ланкою технології обліку. Без належно оформленого документа не може бути бухгалтерського запису. «Спосіб оформлення господарських операцій документами називається документуванням, а результат – документацією» [22, с.52]. Документація є важливим елементом методу бухгалтерського обліку, служить для первинного спостереження за господарськими операціями.

Для нарахування амортизації важливим моментом є правильне документування операцій з основними засобами. Надходження основних засобів у всіх названих випадках оформлюється «Актом прийому-передачі

основних засобів» (ф.ОЗ-1), в якому вказуються: «номер, дата оформлення, комісія, яка приймає об'єкт, його найменування, коротка технічна характеристика, результати випробування, висновки комісії про випробування об'єкту в роботі, початкова вартість і норма амортизації на повне відновлення, відмітка про відкриття інвентарної картки. До акту прикладається технічна документація і паспорт на об'єкт. В акті, як правило, вказується лише один об'єкт. Загальний акт для декількох однотипних об'єктів, які мають однакову вартість і прийняті в експлуатацію одночасно, може виписуватися лише на інструменти, інвентар або верстати» [28, с.126].

Для документування нарахування зносу складають:

- Відомість нарахування зносу (амортизації) основних засобів довільної форми, яка затверджена у положенні про облікову політику підприємства;
- Розрахунок амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) – форма затверджена наказом Мінфіну від 13.09.2016 р. № 818 «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» [51]

У розрахунку амортизації основних засобів потрібно зазначити відомості про об'єкти основних засобів, а саме:

- назву об'єкта;
- інвентарний номер;
- субрахунок, на якому обліковується об'єкт;
- субрахунку витрат, на якому ведеться облік нарахованої амортизації;
- вартість, яку амортизують;
- річну суму амортизації;
- кількість місяців корисного використання (експлуатації) у періоді;
- суми зносу на початок і кінець періоду.

Порядок розрахунку суми амортизації за місяць в основному залежить від форми бухгалтерського обліку та технічних засобів, які визначають форму носіїв інформації. Вихідною інформацією для нарахування амортизації є показники щодо наявності основних засобів за групами та місцями

використання. Джерелом такої інформації є картотека інвентарних карток. Для нарахування амортизації використовують

У Відомості обліку амортизації основних засобів зазначають: інвентарний номер кожного об'єкта, його вид (назву), первісну вартість, залишкову вартість на початок року, норму амортизації, суму нарахованої амортизації за кожний місяць. У відомостях основні засоби групують за нормами амортизації відповідно до нормативних документів.

Відомості складають за структурними підрозділами, центрами виникнення витрат, що дозволяє суми нарахованої амортизації списати на рахунки обліку витрат відповідних структур і відобразити у відомостях аналітичного обліку витрат. «Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, дообладнання, консервацію».

В бухгалтерському обліку підприємства нараховують амортизацію на виробничі, невиробничі та безкоштовно отримані основні засоби

«Знос основних засобів - сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання. Об'єктом амортизації є вартість основних засобів за винятком землі та незавершених капітальних інвестицій» [40].

Порядок нарахування амортизації основних засобів визначається НП(С)БО 7 «Основні засоби» (рис.1.7).

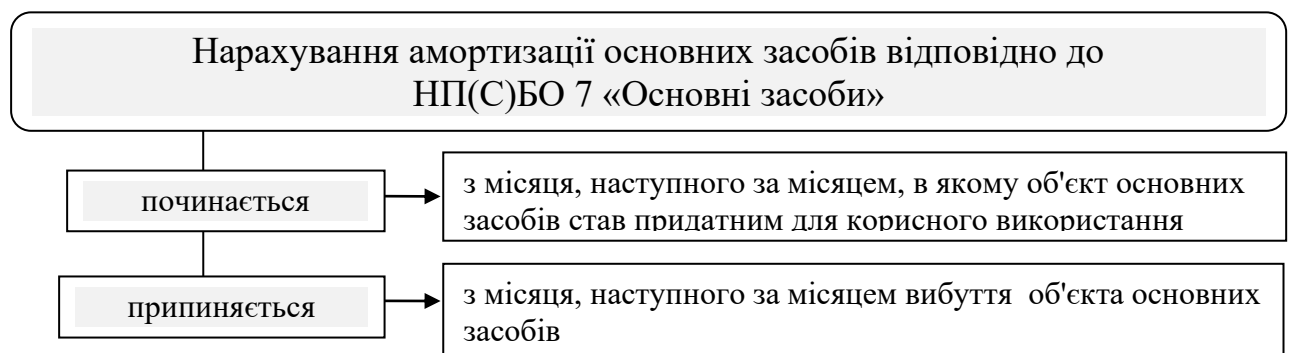

Рис. 1.7 Порядок нарахування амортизації основних засобів

Джерело: [40]

Знос нараховується на всі основні засоби, які ввели в експлуатацію. Виключити певний об'єкт, що експлуатується, з нарахування зносу, якщо його нарахування вже розпочато, не можна. Однак нарахування зносу призупиняється на час :

- консервації, реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання об'єкта;

- обмеження доступу до об'єкта з причини перебування на тимчасово окупованій території, районах проведення бойових дій у період воєнного стану.

Також знос (амортизація) взагалі не нараховується на об'єкти:

- для яких знос неможливий за їхньою природою (земля, музейні експонати, природні ресурси і т.п.);

- які ще не введені в експлуатацію.

Знос основних засобів нараховується впродовж строку корисного використання, після чого залишкова вартість об'єкта стає рівною нулю або ліквідаційній вартості, якщо таку встановлювали.

Підприємством обрано єдиний метод нарахування амортизації – прямолінійний метод.

За прямолінійним методом «річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів» [40]. Вартість об'єкта, що амортизується, рівномірно списується (розподіляється) протягом строку його служби. При цьому річна норма та річна сума амортизації залишаються постійними на весь строк корисної служби об'єкта. Так, розглянемо на прикладах застосування прямолінійного методу нарахування амортизації

Приклад 1. Розрахунок річної амортизації будівлі, яка побудована з цегли та була на реконструкції

КП на балансі обліковує адміністративну будівлю, яка побудована з цегли. Первісна вартість цієї будівлі – 698700,0 грн. Переоцінку будівлі

підприємство не проводило, ліквідаційну вартість не визначала. З березня по серпень будівля була на реконструкції, наприкінці серпня її введено в експлуатацію після реконструкції.

Щоб розрахувати амортизацію за 2024 рік об'єкта обліку, який деякий час не експлуатували, первісну вартість цієї будівлі необхідно поділити на строк її корисного використання та розрахувати місячну суму амортизації. Строк корисного використання для будівель з цегли – 25 років. Розрахункова річна сума амортизації – 27948,00 грн (698 700 грн ÷ 25 років).

Амортизація починається нараховуватися з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання та введений в експлуатацію. Тобто з вересня по грудень 2024 року потрібно нарахувати амортизацію.

Якщо представити нарахування амортизації щоквартально, маємо наступний розрахунок:

- на 01.04.2024 – 4658,00 грн (27948,00 грн ÷ 12 міс × 2 міс), оскільки будівлю експлуатували лише в січні та лютому;
- на 01.07.2024 – не проводили, оскільки будівля була на реконструкції;
- на 01.10.2024 – 2329,00 грн (27948,00 грн ÷ 12 міс × 1 міс), оскільки будівлю експлуатували у III кварталі лише у вересні;
- на 01.01.2025 – 6987,00 грн (27948,00 грн ÷ 12 міс × 3 міс), оскільки будівлю експлуатували протягом IV кварталу 2024 року.

Приклад 2. Розрахунок річної амортизації переоціненої будівлі, яка побудована з дерева.

КП на балансі обліковує адміністративну будівлю, яка побудована з дерева. У 2018 році установа провела переоцінку цієї будівлі і первісну вартість 538200 грн збільшили на суму переоцінки 303000 грн. Ліквідаційну вартість будівлі підприємство не визначало.

Щоб розрахувати річну амортизацію за 2024 рік, первісну переоцінену вартість цієї будівлі необхідно поділити на строк її корисного використання. Строк корисного використання для будівель з дерева – 20 років.

Якщо амортизацію нараховували одноразово – на річну дату балансу, амортизація за 2024 рік становить:

- $538200 \text{ грн} \div 20 \text{ років} = 26910 \text{ грн}$ – на суму первісної вартості;
- $303000 \text{ грн} \div 20 \text{ років} = 15150 \text{ грн}$ – на суму переоцінки.

Приклад 3. Нарахування зносу прямолінійним методом оргтехніки. КП придбало комп'ютер для бухгалтерії та ввело його в експлуатацію у вересні 2024 року за 28 500 грн. Строк використання – 10 років, ліквідаційна вартість – 0 грн (не визначалась).

За III квартал 2024 року, до якого належить місяць введення в експлуатацію (вересень 2024), нарахування зносу комп'ютера не здійснюється. Відлік нарахування зносу починається з жовтня 2024 року.

Річна сума зносу (за повні 12 місяців) = $28500 \div 10 = 2850 \text{ грн}$.

Сума зносу за 1 місяць експлуатації = $237,50 \text{ грн} (= 2850 \div 12)$.

Сума зносу за IV квартал (жовтень-грудень) 2024 року становить 712,50 грн (= $237,50 \text{ грн} \times 3$).

Сума зносу визначається з копійками.

Облік нарахованої амортизації основних засобів здійснюється на аналітичному та синтетичному рівні. Аналітичний облік організується для отримання детальної інформації, необхідної для ефективного використання основних засобів за їх окремими видами і процесами. На підприємстві аналітична інформація про амортизацію формується за видами основних засобів (будівлі та споруди; машини та устаткування; транспортні засоби; меблі та інвентар; водопровідні мережі та мережі водовідведення, інші основні засоби), за видами економічної діяльності (водовідведення, водопостачання питної та технічної води, інша діяльність, аерація, розподіл води), за статтями виробничих витрат за структурними підрозділами (основне виробництво – цехи: Металургійний, Північний, Саксаганський, Покровський, Центральноміський, Довгинцевський, Інгулецький, виробничо-експлуатаційна служба №1; 2; допоміжне виробництво – транспортний цех, дільниця з ремонту та благоустрою, дільниця технічного контролю водоподачі, дільниця з ремонту

вodomірів, Служба водозбуту; Центральна, Південна, Інгулецька станції аерації та ін.; адміністративні будівлі); невиробнича сфера – їдальня, база відпочинку «Теремок», медичний кабінет).

На підставі такої класифікації формуються аналітичні відомості «Відомість розподілу сум амортизаційних відрахувань за статтями виробничих витрат», за місцями їх експлуатації, матеріально-відповідальними особами. За напрямками аналітичного обліку ведуться відомості нарахування амортизації за структурними підрозділами: будівельно-монтажне управління по водозбуту; виробничо-експлуатаційні служби №1, №2; аварійно-диспетчерська служба; служба безпеки; служба режимів водопостачання та оперативного аналізу; абонентська служба; служба захисту водопроводів від корозії; лабораторія тощо.

Для формування бухгалтерських записів має значення інформація про місце використання основних засобів, що підлягають амортизації. З цією метою на підприємстві складаються оборотні відомості основних засобів у розрізі груп основних засобів та за місцями їх використання – основне виробництво, допоміжне виробництво, управління, невиробнича сфера.

Основні засоби, отримані безкоштовно, обліковуються за окремими відомостями, на підставі яких здійснюється розрахунок амортизаційних відрахувань та складаються бухгалтерські записи.

Узагальнюючі регістри з нарахування амортизації створюються на підприємстві з використанням програмного засобу «BAS Бухгалтерія» (додатки Д, Е).

Для обліку нарахованої суми амортизації на синтетичному рівні використовують рахунок 13 «Знос необоротних активів». Він має субрахунок: 131 «Знос основних засобів» на якому узагальнюється інформація про знос тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби». Нарахована амортизація включається до складу витрат основного виробництва (рах.23 «Виробництво»), загальновиробничих витрат (рах.91 «Загальновиробничі витрати»), адміністративних витрат (рах.92

«Адміністративні витрати»), витрат на збут (рах.93 «Витрати на збут»), інших витрат операційної діяльності (рах.94 «Інші витрати операційної діяльності») залежно від цілей використання об'єкта основних засобів.

Бухгалтерський облік нарахованого зносу (амортизації) основних засобів представлений у таблиці 1.9.

При нарахуванні амортизації основних фондів збільшується залишок на за балансовому рахунку 09 «Амортизаційні відрахування (надходження)», як це передбачено Інструкцією №291.

Таблиця 1.9

Облік нарахування зносу (амортизації) основних засобів

Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Нараховано амортизацію на об'єкти основних засобів:			
- виробничого призначення	23	131	1350320,83
- загальновиробничого призначення	91	131	215480,00
- загальногосподарського призначення	92	131	157410,94
- що забезпечують збут продукції	93	131	154780,32
- на інші фонди, що використовуються в господарській діяльності	94	131	318590,54
- що беруть участь у створенні основних фондів, капітальному будівництві	15	131	15840,52
- на безкоштовно отримані основні засоби	424	131	156340,00
Збільшено залишок за рахунком 09	09	–	1132850,16

Джерело: складено за даними КП «Кривбасводоканал»

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є «надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства» [32].

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Відповідно до НПСБО 1 «Загальні вимоги до

фінансової звітності», фінансова звітність складається з: «балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності» [38]. Терміни подання річної фінансової звітності – не пізніше 28 лютого року, що настає за звітним. Фінансова звітність комунального підприємства складена відповідно до МСФЗ у редакції, затвердженій Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку («РМСБО»).

Основні засоби підприємства визнаються у фінансовій звітності за вартістю придбання або створення, включаючи невідшкодовані податки, а також будь-які додаткові витрати, які пов'язані з приведенням основного засобу в робочий стан та їх доставкою. В подальшому основні засоби підприємства відображаються у фінансовій звітності за історичною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від знецінення.

Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [49] кожне підприємство перед складанням річної звітності обов'язково повинно провести інвентаризацію активів. Для з'ясування фактичної наявності основних засобів на підприємстві проводиться обов'язкова річна інвентаризація. Спеціальні строки, періодичність та обсяги проведення інвентаризації необоротних активів наведено у таблиці додатку Ж.

Інвентаризація необоротних активів перед складанням річної фінансової звітності проводиться до дати балансу в період:

- «трьох місяців для необоротних активів (крім незавершених капітальних інвестицій, об'єктів основних засобів, які на момент інвентаризації будуть знаходитися поза підприємством, зокрема автомобілів, морських і річкових суден, які відбудуть у тривалі рейси, тощо);

- двох місяців для незавершених капітальних інвестицій. При цьому інвентаризація земельних ділянок, будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів може проводитись один раз на три роки (крім нерухомого майна державних підприємств, їх об'єднань, установ та організацій, у тому числі того,

що передано в оренду, концесію, та державного майна, яке не увійшло до статутного капіталу господарських організацій, утворених у процесі приватизації та корпоратизації, інвентаризація яких проводиться відповідно до вимог законодавства щодо інвентаризації об'єктів державної власності)» [49].

До початку інвентаризації основних засобів перевіряються:

- наявність та стан технічних паспортів й іншої технічної документації;
- наявність документів на ОЗ, що здані чи прийняті в оренду, на зберіганні, у тимчасовому користуванні.

При виявленні розбіжностей й неточностей у бухгалтерському обліку або ж у технічній документації необхідно вносити відповідні виправлення та уточнення. Інвентаризаційний опис складається за об'єктами основних засобів (групами) та окремо за кожною матеріально - відповідальною особою (дод. 3).

Комунальне підприємство оцінило можливості, що надаються МСФЗ і вирішило, що визначення доцільної собівартості необоротних активів приведе до більш доречного відображення у фінансовій звітності основних засобів. Оцінку основних засобів станом на 01.01.2024р. було проведено незалежним оцінювачем ПП «Персей», мета оцінки - визначення справедливої вартості об'єктів для цілей відображення у фінансовій звітності у відповідності до МСФЗ (МСБО 16 та 36). В даному випадку ринкова вартість є достовірною ціною, максимально наближеною до ринкової вартості, за яку об'єкт міг би бути проданий на конкурентних засадах при соціально-економічних умовах, що склалися на момент оцінки, з урахуванням існуючих умов та обмежень. Для оцінки об'єктів було застосовано окремі методи, відповідно до їх функціональної придатності: порівняльний підхід, з визначенням базової ціни; метод оцінки вартості ліквідації; метод заміщення з урахуванням первісної вартості тощо.

«Величина накопиченого зносу визначається за аналогією з прямолінійним методом розрахунку амортизації, виходячи з первісної вартості активу і залишкового строку корисного використання. Але, на відміну від бухгалтерів, оцінювачі як первісну вартість використовують не фактичну

вартість придбання цього ОЗ на дату його постановки на баланс, а ринкову вартість аналогічного обладнання на дату оцінки. Такий підхід дозволяє врахувати зміну вартості нового обладнання внаслідок інфляції та коливання курсу гривні. Але у разі, якщо стан майна не є характерним для його віку (як у бік поліпшення, так і погіршення), необхідно застосовувати інші методи розрахунків в залежності від кожного конкретного випадку» [54].

Для відображення переоцінки основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності застосовано метод списання зносу. Для основних засобів, які мають стовідсотковий знос, але продовжують використовуватися застосовано п. 30 МСФЗ 1 та визначено ліквідаційну вартість у розмірі одна гривня.

Інформація про основні засоби за результатами проведеної інвентаризації та переоцінки, відображена в облікових регістрах та Головній книзі в кінці звітного періоду узагальнюючим підсумком переноситься до форм річної фінансової звітності.

Сума нарахованого зносу основних засобів на дату складання звітності знаходить відображення у формі 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)», ф.2 «Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)» та у ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності».

В підсумок Балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первинною (переоціненою) вартістю основних засобів та сумою їх зносу на дату Балансу (табл.1.11).

Таблиця 1.11

Відображення стану основних засобів у фінансовій звітності

Шифр та назва рахунку	ф.1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»		ф.№5 «Примітки до річної фінансової звітності»	
	№ рядку	Сума, т.грн	Номер рядку	Сума, т.грн
10»Основні засоби»	1010	746 568,00	100-180,260-268	746 568,00
Залишкова вартість	1011	1 246 530,00		1 246 530,00
Первісна вартість				

131 «Знос основних засобів»	1012	499 962,00	100-181 (графи 4,7,9,10,13,15 17,18),268	499 962,00
-----------------------------	------	------------	--	------------

Джерело: складено за даними КП «Кривбасводоканал»

У статті балансу «Основні засоби» приводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів та орендованих цілісних майнових комплексів, віднесених до складу основних засобів згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби». За статтями приводиться окремо первинна (переоцінена вартість), сума зносу основних засобів та їх залишкова вартість.

1.4 Закордонний досвід у сфері методів нарахування амортизації

У сучасних умовах для того, щоб підвищити якість діяльності українських підприємств, дуже важливим вивчення закордонного досвіду методики нарахування амортизації.

Є багато спільних моментів між внутрішніми національними нормами та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, але водночас існують суттєві відмінності в питаннях оцінки, визнання витрат на поліпшення й амортизацію основних засобів.

Сьогодні для здійснення господарської діяльності підприємств, що становлять суспільний інтерес, обов'язковою умовою є дотримання вимог МСБО, тому розуміння відмінностей між вимогами національних норм та правилами міжнародного бухгалтерського обліку є вкрай важливим та необхідним.

У зарубіжній практиці понад 50% амортизаційних відрахувань припадає на фінансування оновлення основних засобів, тобто амортизація є джерелом їх інвестування в основний капітал. Що стосується вітчизняної практики, то можна сказати, що такий вид інвестування зустрічається набагато рідше. Причинами цього є не дуже популярне використання прискореної амортизації,

а також великі строки корисного використання основних засобів, установлені законодавством.

На відміну від НП(С)БО 7 «Основні засоби», згідно з яким у період реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації, припиняється нарахування амортизації основного засобу, у МСБО 16 «Основні засоби», коли актив не використовують або коли він вибуває з активного використання, рекомендується продовжувати амортизувати такий актив, поки він не буде амортизований повною мірою [57].

У міжнародній практиці для визначення суми амортизації основних засобів, що надійшли і вибули протягом року, використовуються такі підходи [57]:

- амортизацію нараховують виходячи з фактичної кількості днів експлуатації об'єкта, при цьому для розрахунку місячної амортизації беруть 30 днів, а річної – 360 днів;
- амортизацію нараховують виходячи із заокругленої кількості повних місяців експлуатації; цей метод є дуже поширеним;
- нарахування амортизації починається з 1-го числа місяця, наступного за місяцем введення об'єкта в експлуатацію, а припиняється з 1-го числа місяця, наступного за місяцем вибуття;
- амортизація за рік налічується по основним засобам, які є в наявності на кінець року; даний підхід популярний у Великобританії.

Отже, можна побачити, що положення стандартів істотно відрізняються щодо визначення дати початку і припинення нарахування амортизації.

В Україні на практиці часто зустрічаються випадки, коли основний засіб уже експлуатується, а амортизація на нього буде нараховуватися з наступного місяця, тобто нарахування амортизації закінчується в наступному місяці після вибуття активу. Таким чином, можна сказати, що за вітчизняних вимог порушується принцип нарахування в бухгалтерському обліку, що призведе до різних витрат на амортизацію відповідно до норм обох стандартів [57]

Методи, які використовуються в інших країнах представлено в табл.1.12.

Таблиця 1.12

Методи нарахування амортизації у різних країнах

<i>Країна</i>	<i>Методи амортизації</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Україна	1. Прямолінійний. 2. Зменшення залишкової вартості. 3. Прискореного зменшення залишкової вартості. 4. Кумулятивний. 5. Виробничий.
Польща	1. Прямолінійний. 2. Зменшення залишку (дегресивний). 3. Природний. Амортизація нараховується за певною схемою з використанням термінів та коефіцієнтів для конкретних груп основних засобів.
Португалія	Використовується лише лінійний метод.
Франція	Використовується переважно прямолінійний метод, але ліквідаційна вартість при цьому не зазначається.
Німеччина	Не передбачено жодних конкретних методів, проте на практиці найчастіше застосовують прямолінійний метод та метод зменшення залишку.
Японія	Використовується метод зменшення вартості.
Данія	Використовується прямолінійний метод.
Чехія	Розрізняють амортизацію двох видів: податкову і бухгалтерську.
Швеція	Норми амортизаційних відрахувань для цілей оподаткування зазвичай збігаються з нормами бухгалтерської амортизації.
Швейцарія	Можна використовувати такі методи, як рівномірна амортизація і метод зменшення залишку.
Бельгія	Використовують лінійний метод нарахування амортизації, а також дегресивний та прогресивний методи.

1	2
Великобританія	Самі методи нарахування амортизації, визначення залишкової вартості активу та інші важливі моменти можуть бути змінені залежно від ситуації.
США	Використовується прискорений метод нарахування амортизації
Канада	Характерний особливий метод нарахування амортизації – метод системи меж

Джерело: [57]

У всіх країнах, що зазначені в таблиці, використовується лінійний (прямолінійний) метод амортизації основних засобів, який передбачає, що актив споживається рівномірно протягом усього періоду експлуатації. Даний метод найпростіший в обчисленні, а отже, є найбільш поширеним.

У Португалії він узагалі є єдиним методом нарахування амортизації. Метод зменшення залишку, що використовується в Польщі, передбачає, що використання активу призводить до його старіння, тож треба рівномірно переносити на вартість усіх вироблених товарів нараховану суму зносу. Підставою для розрахунку річних ставок є чиста вартість активу, яка щорічно після списання стає все менше. Суть даного методу збігається з українськими методами зменшення залишкової вартості [57].

Природний метод передбачає розрахунок амортизації активу відповідно до його фактичного споживання. Зазначений метод ідеально підходить для машин і обладнання, для яких можна досить точно визначити обсяг робіт, які будуть використовуватися протягом усього терміну використання. Цей метод розраховується залежно від обсягу виконаної роботи.

Природний метод використовується в Україні як виробничий.

В Україні на відміну від інших країн використовується кумулятивний метод. Цей метод базується на розрахунку кумулятивного коефіцієнта діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

Виходячи із цього, можна сказати, що в Україні використовується найбільша кількість методів розрахунку амортизації, а найпопулярнішим, як і в

більшості країн світу, є прямолінійний метод. Однак, з огляду на специфіку діяльності деяких українських підприємств, застосування даного методу не завжди є доцільним.

Висновки до розділу 1

Основні засоби є важливою складовою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства. Вони забезпечують стабільне функціонування виробничих процесів, а їхній стан та ефективне використання значно впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Основні засоби в процесі використання зношуються та втрачають свою споживчу вартість. Правильне розуміння сутності зносу основних засобів дозволяє суб'єктам господарювання об'єктивно оцінювати залишкову вартість активів, планувати їх оновлення та ефективно використовувати ресурси. Крім того, правильне врахування зносу є основою для формування амортизаційної політики підприємства, яка впливає на фінансові показники та податкове планування.

Характеризуючи знос, переважна більшість вчених поділяють його на фізичний та моральний. Економічною формою відновлення і заміщення фізично та морально зношених засобів праці є амортизація основного капіталу. Знос основних засобів, це сума амортизації об'єкта основних засобів з початку їх корисного використання.

ПКУ визначені групи основних засобів, мінімальний строк корисного використання та методи амортизації, що можна до них застосувати. Методи нарахування амортизації визначені у ПКУ повністю відповідають бухгалтерським методам, що перелічені НП(С)БО 7 «Основні засоби». Однак серед ОЗ не амортизується земля.

Платники податку на прибуток отримують свободу при обранні методу нарахування амортизації, тому їй можливість впливати на суму податку на

прибуток. Проведена детальна оцінка результатам діяльності підприємства при використанні різних методів амортизації.

Так, за прямолінійним методом річна сума амортизації лишається незмінною протягом усього терміну експлуатації об'єкта, за двома прискореними методами: кумулятивним та зменшення залишкової вартості – сума амортизації за останній рік є найменшою за всі роки експлуатації, а за методом прискореного зменшення залишкової вартості вона перебуває на рівні перших років використання об'єкта, що не відповідає сутності прискореної амортизації.

Для розкриття теми кваліфікаційної роботи використані дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності Комунального підприємства «Кривбасводоканал», яке створене з метою забезпечення потреб споживачів послугами централізованого водопостачання, централізованого водовідведення. Надана оцінка організаційно-економічним показникам його діяльності.

На підприємстві затверджено наказ про облікову політику, що забезпечує дотримання загальних принципів ведення бухгалтерського обліку. Важливою складовою Положення про облікову політику є опис виваженої амортизаційної політики підприємства в частині нарахування зносу (амортизації) на об'єкти основних засобів. Положення про облікову політику максимально розкриває усі методичні складові, які використовується підприємством для відображення в системі бухгалтерського обліку нарахування зносу (амортизації) основних засобів.

Під час розрахунку бухгалтерської амортизації важливими складовими виступають: строк корисного використання, ліквідаційна вартість. Такі показники є оціночними для розрахунку зносу (амортизації) основних засобів. Тому, облікова політика підприємства повинна містити не самі терміни корисного використання та визначену суму ліквідаційної вартості окремих об'єктів основних засобів, а лише процедури, за якими підприємство буде: визначати терміни корисного використання та ліквідаційну вартість при зарахуванні на баланс; переглядати терміни корисного використання та

ліквідаційної вартості по об'єктах основних засобів, які вже знаходяться в експлуатації.

Для визначення ліквідаційної вартості основних засобів які будуть надходити, підприємству рекомендовано використовувати один із таких методів: обрати ліквідаційну вартість на рівні вартості подібного активу, який досяг кінця свого строку корисної експлуатації або ж встановлювати норматив у вигляді відсотка (наприклад 10-16%) від первісної вартості основного засобу.

Обліковою політикою КП «Кривбасводоканал» передбачено єдиний метод нарахування амортизації для всіх основних засобів – прямолінійний, що на нашу думку пояснюється наслідками радянської спадщини, а НП(С)БО 7 був введений у дію з 2000 року;

Для документування нарахування зносу складають: Відомість нарахування зносу (амортизації) основних засобів довільної форми, яка затверджена у положенні про облікову політику підприємства; Розрахунок амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів).

Облік нарахованої амортизації основних засобів здійснюється на аналітичному та синтетичному рівні. На підприємстві аналітична інформація про амортизацію формується за видами основних засобів, за видами економічної діяльності (водовідведення, водопостачання питної та технічної води, інша діяльність, аерація, розподіл води), за структурними підрозділами.

На підставі такої класифікації формуються аналітичні відомості «Відомість розподілу сум амортизаційних відрахувань за статтями виробничих витрат», за місцями їх експлуатації, матеріально-відповідальними особами.

Для обліку нарахованої суми амортизації на синтетичному рівні використовують рахунок 13 «Знос необоротних активів». Він має субрахунок: 131 «Знос основних засобів» на якому узагальнюється інформація про знос тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби». Нархована амортизація включається до складу витрат основного виробництва (рах.23 «Виробництво»), загальновиробничих витрат (рах.91 «Загальновиробничі витрати»), адміністративних витрат (рах.92

«Адміністративні витрати»), витрат на збут (рах.93 «Витрати на збут»), інших витрат операційної діяльності (рах.94 «Інші витрати операційної діяльності») залежно від цілей використання об'єкта основних засобів.

Фінансову звітність підприємство складає відповідно до вимог МСФЗ. Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань підприємство перед складанням річної звітності обов'язково проводить інвентаризацію основних засобів. Інвентаризація щодо ОЗ проводиться до дати балансу в період трьох місяців.

Досліджені методи нарахування амортизації у різних країнах. З'ясовано, що в Україні використовується найбільша кількість методів розрахунку амортизації, а найпопулярнішим, як і в більшості країн світу, є прямолінійний метод. Однак, з огляду на специфіку діяльності деяких українських підприємств, застосування даного методу не завжди є доцільним.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1 Аналіз складу, структури та динаміки основних засобів підприємства

Аналіз відіграє ключову роль у системі управління основними засобами. Це фундаментальна категорія, що лежить в основі пізнання різноманітних явищ природи та суспільства. Методи аналітичного дослідження є основним інструментом для вивчення сутності, структури, динаміки та закономірностей розвитку економічних, соціальних, політичних, природних та інших процесів. У науковій і практичній діяльності аналіз є невід'ємним етапом пошуку рішень для наявних проблем і суперечностей.

Ефективне використання основних засобів є однією з ключових умов забезпечення високого рівня продуктивності праці, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Питанням оцінки стану, динаміки та ефективності використання основних засобів присвячено значну кількість наукових досліджень.

Так, у працях Бенько І. І. [1] наголошується на важливості системного підходу до аналізу технічного стану основних засобів, оскільки від цього залежить ефективність виробничих процесів. Автор акцентує увагу на необхідності розробки комплексних показників, які дозволяють враховувати як фізичний, так і моральний знос основних фондів.

У роботі Івахненка О. В. [21] проаналізовано сучасні тенденції оновлення основних засобів у промисловості. Дослідник підкреслює, що ефективність використання основних засобів має тісний зв'язок з інвестиційною політикою підприємства, особливо в умовах трансформаційної економіки.

Значний внесок у методичне забезпечення аналізу ефективності основних засобів зробила Биковська І. С. [2]. У її праці висвітлено практичні аспекти розрахунку показників фондоддачі, фондоозброєності, фондомісткості та їх

динамічного аналізу. Авторка також звертає увагу на регіональні та галузеві особливості, що впливають на ефективність використання основних засобів.

У класичних працях таких авторів, як Бланк І. А. [3] та Грабовий П. Г. [13], розглядається взаємозв'язок ефективності використання основних засобів із загальними фінансовими результатами підприємств. У цих дослідженнях велика увага приділяється економетричним підходам до аналізу використання засобів праці.

Методика проведення аналізу основних засобів має врахувати наступні положення (рис. 2.1).

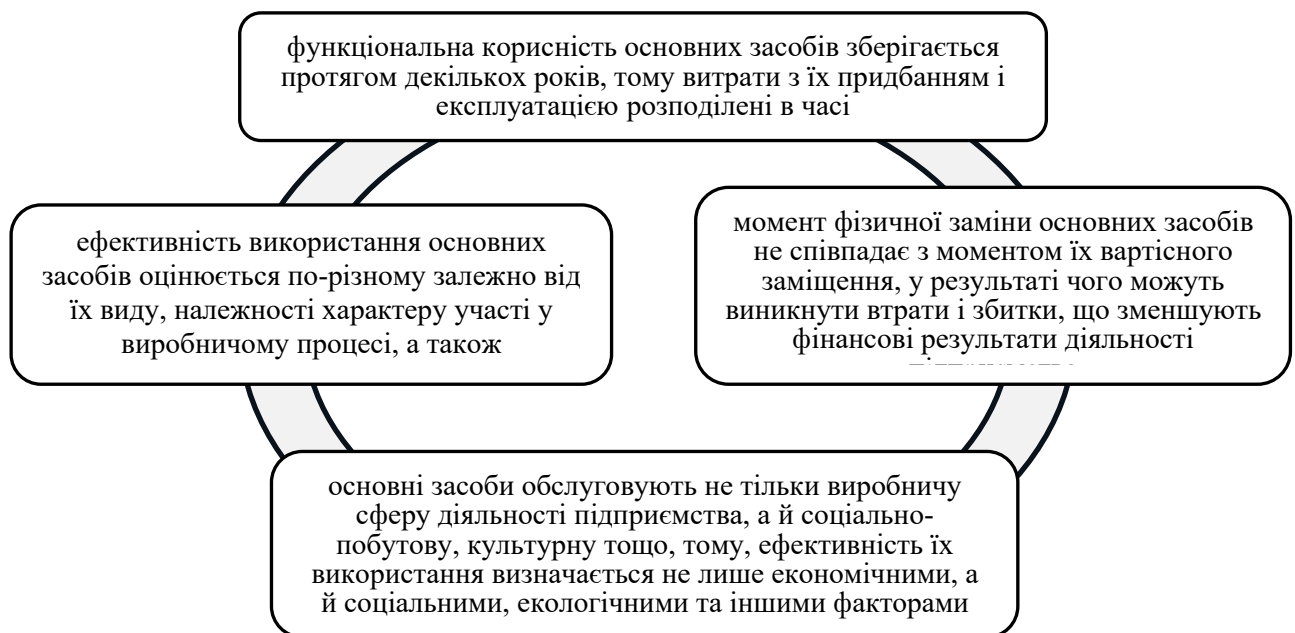

Рис. 2.1 Положення для здійснення аналізу основних засобів

Джерело: Складено із використанням [37]

Для формування цілісного уявлення про стан та розвиток матеріально-технічної бази підприємств доцільно проаналізувати статистичні дані щодо основних засобів в Україні. Статистика дозволяє оцінити рівень забезпеченості підприємств виробничими фондами, виявити динаміку їх оновлення, ступінь зношеності, а також структуру капіталовкладень у відтворення основного капіталу. Такий аналіз є надзвичайно важливим для визначення ефективності використання ресурсного потенціалу економіки та формування обґрунтованої інвестиційної політики на макро- та мікрорівні.

Проведемо дослідження структури основних засобів підприємств у розрізі видів економічної діяльності згідно з КВЕД-2021 (табл. 2.1), для чого звернемося за даними Державної служби статистики України щодо вартості основних засобів України (додаток І).

Таблиця 2.1

**Структура основних засобів України за видами економічної діяльності
(КВЕД-2021) у 2020–2023 роках**

Показник	Розміщення основних засобів на підприємствах України за видами економічної діяльності			
	Питома вага (%)			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Разом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	5,1%	5,6%	5,8%	6,5%
Промисловість	38,0%	39,5%	38,8%	42,3%
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4,8%	5,7%	5,8%	5,6%
Переробна промисловість	15,4%	15,3%	14,3%	15,3%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16,9%	17,4%	17,6%	20,3%
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,9%	1,1%	1,0%	1,2%
Будівництво	1,2%	1,3%	1,2%	1,6%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3,4%	3,9%	4,1%	4,8%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	11,0%	11,3%	11,4%	13,2%
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%
Інформація та телекомунікації	1,4%	1,6%	1,7%	1,8%
Фінансова та страхова діяльність	0,9%	1,0%	1,0%	1,1%
Операції з нерухомим майном	10,6%	11,1%	11,2%	11,8%
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,1%	1,4%	1,5%	1,6%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	15,9%	15,8%	11,3%	11,4%
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,6%	4,5%	4,7%	4,9%
Освіта	1,6%	1,8%	2,0%	2,0%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,1%	2,8%	3,1%	3,6%

Показник	Розміщення основних засобів на підприємствах України за видами економічної діяльності			
	<i>Питома вага (%)</i>			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2,5%	2,4%	2,5%	2,6%
Надання інших видів послуг	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%

Джерело: дані Державної служби статистики України [43]

З наведених вище даних можемо зробити висновок, що домінуюча частина основних засобів серед усіх видів економічної діяльності в Україні зосереджена у промисловості. Станом на 2020 та 2021 рік вартість основних засобів у промисловості склала відповідно 38,0% та 39,5% загальної вартості основних засобів усіх галузей, у 2022 році цей показник зменшився до 38,8%, а у 2023 році становив 42,3%. Зростання на 4,3 в.п. за чотири роки свідчить про стратегічне переорієнтування країни на підтримку промислового потенціалу, особливо в умовах війни, коли критично важливими є стабільне виробництво, енергетика й інфраструктура.

Станом на 2021 рік загальна вартість основних засобів усіх галузей складала 11041318,0 млн. грн, у 2022 році ця сума зменшилась до 10654555,0 млн. грн., а у 2023 році загальна вартість цих активів становила 11602929,0 млн. грн. Вартість усіх основних засобів у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшилась на 386763,0 млн. грн., проте у 2023 році порівняно з попереднім роком вартість збільшилась на 948374,0 млн. грн. У 2021 році вартість основних засобів промисловості складала 4181129,0 млн. грн., у 2022 році вартість знизилась до 4105455,0 млн. грн., а вже у 2023 році цей показник склав 4473000 млн. грн.

Питома вага основних засобів добувної промисловості у період 2020-2023 роки зросла з 4,8% до 5,6% з максимальним значенням у 2022 році -5,8%, легке зниження спостерігається у 2023 році - 5,6%. Це може відображати складнощі з логістикою, евакуацією працівників і фізичним доступом до ресурсів у прифронтових регіонах.

Часка основних засобів переробної промисловості у період 2020–2023 роки скоротилася з 15,4% до 15,3%, незначне падіння у 2022 році (14,3%) та повернення до попереднього рівня у 2023 році. Це свідчить про часткове відновлення після початкового шоку воєнного стану, зокрема в харчовій промисловості, легкій індустрії, фармацевції. Найдинамічніше зростання питомої ваги основних засобів серед галузей спостерігається за постачанням електроенергії, газу, пари, частка яких у період з 2020–2023 роки зросла з 16,9% до 20,3%. Причиною стали масові інвестиції в енергетичну інфраструктуру через руйнування об'єктів інфраструктури, потребу в модернізації й відновленні енергопостачання. Як бачимо, військова агресія російської федерації (з 2022) змістила фокус держави та бізнесу на енергетичну безпеку й технічну стабільність виробництва; промисловість залишається ядром зосередження основних засобів України з тенденцією до зміцнення їх частки; енергетичний сектор (20,3%) став опорою загальної промислової стійкості, навіть на фоні руйнувань (ключовий напрям відновлення та інвестування), а відносна стабільність переробної галузі свідчить про адаптивність виробничих потужностей (рис. 2.2).

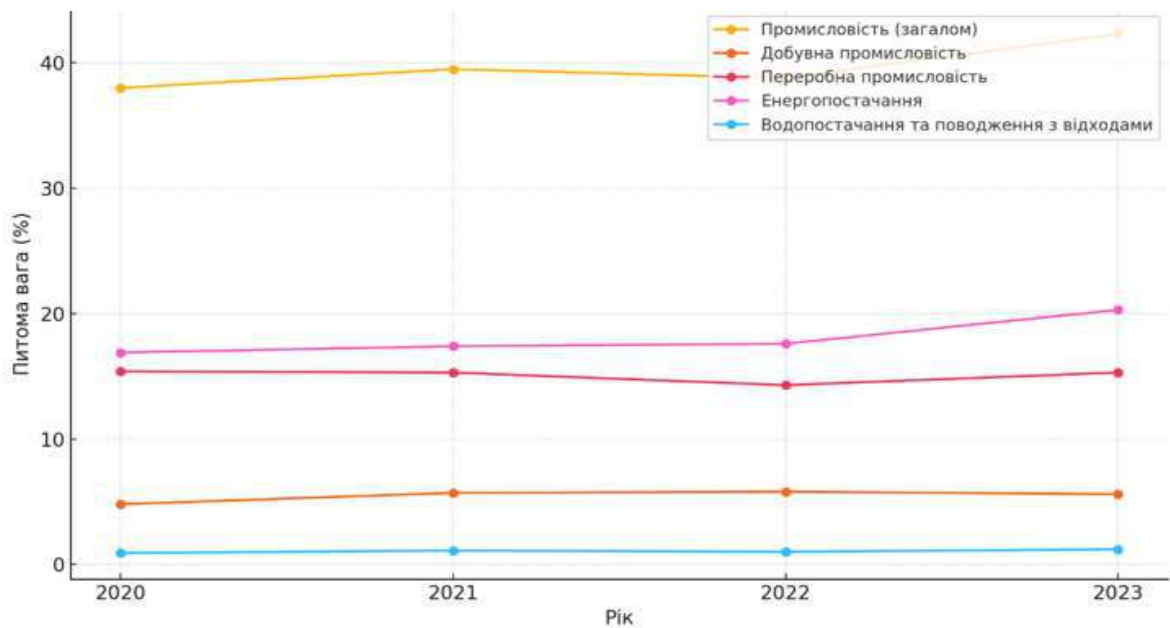

Рис. 2.2 Динаміка питомої ваги основних засобів у промисловості України

Джерело: використані дані Державної служби статистики України [43]

Аналіз графіка показує чітку тенденцію до зростання питомої ваги основних засобів у промисловості, яка у 2023 році досягла 42,3%, що є максимальним значенням за весь період. Найбільший приріст спостерігається в секторі постачання електроенергії, газу та пари, який зріс з 16,9% у 2020 році до 20,3% у 2023 році. Загалом, позитивна динаміка промисловості свідчить про її ключову роль у збереженні економічної стійкості країни в умовах кризи, а також про ефективне перенаправлення ресурсів у критично важливі галузі.

Інформаційною базою для проведення аналізу основних засобів виступають дані фінансової та статистичної звітності підприємства, а також показники аналітичного обліку. Відомості щодо основних засобів зосереджені у формі №1 Балансі (Звіті про фінансовий стан)(додаток В) та формі №5 Примітках до фінансової звітності.

При проведенні аналізу динаміки, складу і структури основних засобів визначають:

- середньорічну вартість основних засобів і динаміку її зміни за декілька років;
- причини збільшення вартості основних засобів (збільшення внаслідок переоцінки основних засобів не є позитивною тенденцією, до числа позитивних можна віднести перевищення темпів зростання вартості виробничих основних засобів над темпами зростання вартості невиробничих засобів);
- темпи зміни вартості основних засобів з динамікою зростання вартості продукції або обсягів виробництва в натуральному вираженні [53].

Проведемо аналіз складу та структури основних засобів за даними промислового підприємства – КП «Кривбасводоканал» (табл. 2.2).

Аналіз складу та структури основних засобів КП «Кривбасводоканал» за 2021-2022 роки свідчить про позитивну динаміку загального обсягу основних засобів підприємства, який зріс на 164045,08 тис. грн, або на 20,89%. Найбільше зростання абсолютних показників спостерігається в категорії «Машини та обладнання» (+105431,37 тис. грн), що зумовило збільшення їх питомої ваги у загальній структурі на 7,52 в.п. (з 20,76% до 28,28%).

Таблиця 2.2

Аналіз складу та структури основних засобів КП «Кривбасводоканал»

Найменування групи основних засобів	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	тис.грн.	стр-ра, %
1.Будинки	100233,42	102660,15	12,76%	10,81%	+2426,73	-1,95%
2.Машини та обладнання	163055,26	268486,63	20,76%	28,28%	+105431,37	+7,52%
3.Транспортні засоби	26742,28	53318,68	3,41%	5,62%	+26576,4	+2,21%
4.Інструменти, прилади	16916,92	25379,64	2,15%	2,67%	+8462,72	+0,52%
5.Багаторічні насадження	167,29	167,17	0,02%	0,02%	-0,12	0,00%
6.Інші основні засоби	478234,25	499382,23	60,89%	52,60%	+21147,98	-8,29%
Всього	785349,4	949394,5	100,00%	100,00%	+164045,08	0,00%

Джерело: складено за даними фінансової звітності КП «Кривбасводоканал»

Це може свідчити про активізацію інвестиційної діяльності підприємства у напрямі модернізації технічної бази (рис. 2.3).

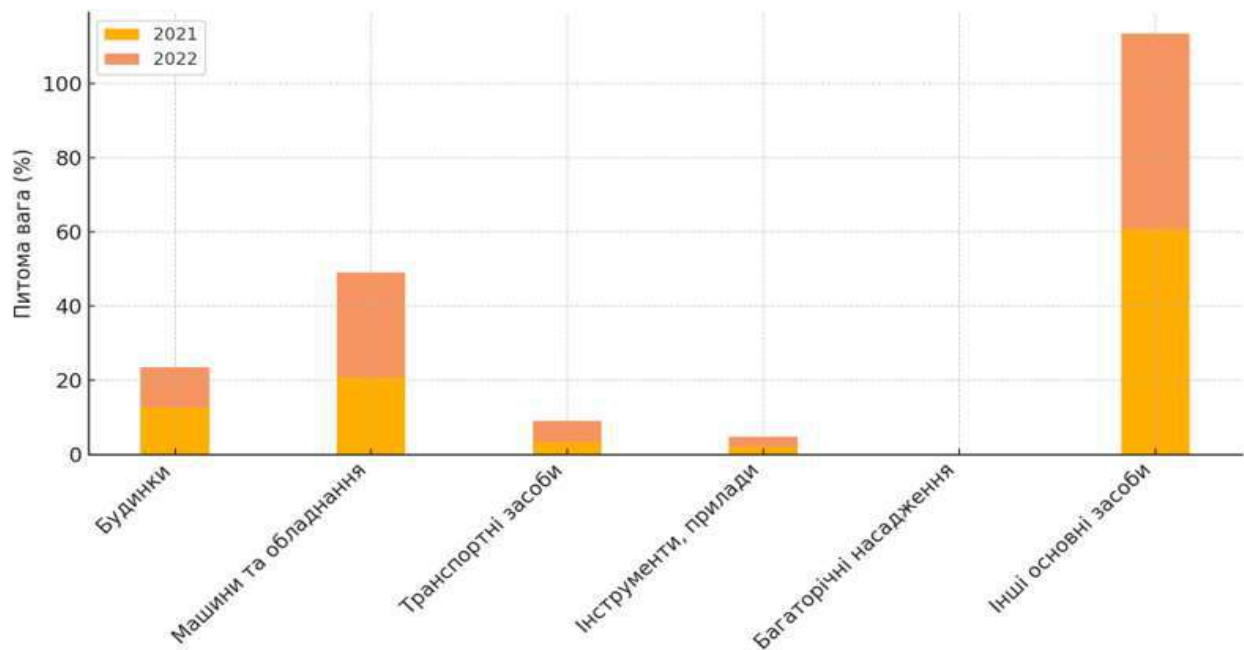

Рис. 2.3 Зміна питомої ваги основних засобів у 2021-2022рр.

Джерело: складено за даними таблиці 2.2.

Значне зростання також зафіксоване у групі «Транспортні засоби» (+26576,4 тис. грн), що призвело до підвищення їх частки в структурі на 2,21 в.п. Разом із тим, відбулося скорочення частки таких груп, як «Будинки» (-1,95 в.п.) та «Інші основні засоби» (-8,29 в.п.), попри абсолютне зростання їх вартості, що свідчить про випереджальне оновлення більш технологічних активів.

Зміни у структурі основних засобів вказують на поступовий перехід підприємства до більш ефективного використання ресурсів через оновлення обладнання і транспортних засобів, що потенційно сприяє підвищенню продуктивності та зниженню експлуатаційних витрат у середньостроковій перспективі.

2.2. Аналіз технічного стану основних засобів

Технічний стан основних засобів є ключовим показником ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Від ступеня зношеності та рівня оновлення активної частини основних засобів безпосередньо залежить продуктивність, собівартість продукції, енергоефективність та конкурентоспроможність підприємства. Оцінка технічного стану основних засобів дає змогу виявити загальні тенденції у фізичному зношенні та оновленні активів, проте для глибшого розуміння ефективності управління матеріально-технічною базою доцільно дослідити динаміку їх надходження та вибуття. Аналіз руху основних засобів дозволяє визначити інтенсивність інвестиційних процесів, ефективність оновлення виробничих фондів та ступінь їх адаптації до сучасних виробничих потреб. Саме ці аспекти є предметом подальшого дослідження.

За допомогою наступної аналітичної таблиці 2.3 проведемо аналіз руху основних засобів базового підприємства. Аналіз руху основних засобів КП «Кривбасводоканал» упродовж звітнього періоду засвідчив позитивну динаміку приросту вартості активів.

Таблиця 2.3

**Аналіз змін у забезпеченості основними засобами (у розрізі груп) на
КП «Кривбасводоканал» за 2021-2022 рік, тис.грн.**

Групи основних засобів	На початок року	Надходження за рік	Вибуття за рік	На кінець року	Відхилення за рік	
Будинки	100233,42	2700,0	273,27	102660,15	+2426,73	+2,42%
Машини та обладнання	163055,26	107000,0	1568,63	268486,63	+105431,37	+64,66%
Транспортні засоби	26742,28	27000,0	423,6	53318,68	+26576,4	+99,38%
Інструменти, прилади	16916,92	8700,0	237,28	25379,64	+8462,72	+50,03%
Багаторічні насадження	167,29	0	0,12	167,17	-0,12	-0,07%
Інші основні засоби	478234,25	23000,0	1852,02	499382,23	+21147,98	+4,42%
Всього	785349,4	170768,9,0	6723,9	949394,5	+164045,1	+20,89%

Джерело: складено за даними фінансової звітності КП «Кривбасводоканал»

Загальний обсяг основних засобів збільшився на 164045,1 тис. грн, що становить 20,89% від початкової вартості. Основним джерелом приросту стали надходження, які склали 170768,9 тис. грн, що значно перевищують обсяги вибуття (6723,9 тис. грн).

Найбільший абсолютний приріст спостерігався за статтею «Машини та обладнання» (+105431,37 тис. грн, або +64,66%), що вказує на активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану на оновлення та модернізацію виробничих потужностей. Значне зростання також відбулося у групах «Транспортні засоби» (+99,38%) та «Інструменти, прилади» (+50,03%), що свідчить про підвищення мобільності та оснащеності технічними засобами.

Водночас у категорії «Багаторічні насадження» зафіксоване незначне зменшення вартості (-0,07%), що не впливає суттєво на загальну динаміку, враховуючи їх незначну частку в загальній структурі. Помірне зростання в групі «Інші основні засоби» (+4,42%) свідчить про стабільність у сегменті допоміжних фондів.

Загалом результати свідчать про активізацію процесів оновлення основних засобів, переважно в напрямку технологічного переоснащення, що може сприяти підвищенню ефективності виробничої діяльності підприємства у майбутньому.

Технічний стан основних засобів підприємства визначає його виробничу спроможність, якість надання послуг і здатність до інноваційного розвитку. Своєчасне оновлення, модернізація та раціональне використання основних засобів є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності. Для оцінки технічного стану основних засобів застосовуються низка аналітичних показників, зокрема: коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та коефіцієнт приросту. Їхнє обчислення дозволяє оцінити інтенсивність процесів оновлення та фізичного старіння основних фондів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз показників технічного стану підприємства за 2021-2022 рр.

Показник	Розрахунок	2021 рік	2022 рік	Відхилення
Коефіцієнт зносу основних засобів	відношення зносу основних засобів до первісної вартості основних засобів	49,61	45,32	-4,29
	<i>ф. 1 р. 1012/ ф. 1 р. 1011</i>			
Коефіцієнт придатності основних засобів	відношення залишкової вартості основних засобів до первісної	7,56	20,89	+13,33
	<i>ф. 1 р. 1010/ ф. 1 р. 1011</i>			
Коефіцієнт оновлення	відношення первісної вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на кінець звітного періоду	7,62	17,98	+10,36
	<i>ф.5 р.260 (гр.5)/ф.1 р.1011 (к. р.)</i>			
Коефіцієнт вибуття	відношення первісної вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на початок звітного періоду	0,64	0,86	+0,22
	<i>ф.5 р.260 (гр.8)/ ф.1 р.1011 (н. р.)</i>			

Упродовж 2021-2022 років спостерігалися позитивні зміни в технічному стані основних засобів КП «Кривбасводоканал», що підтверджується динамікою ключових коефіцієнтів.

Зокрема, коефіцієнт зносу основних засобів зменшився з 49,61% у 2021 році до 45,32% у 2022 році. Зниження на 4,29 відсоткових пункти свідчить про оновлення матеріально-технічної бази та поступове скорочення частки зношених активів у загальній структурі основних засобів.

Водночас, коефіцієнт придатності основних засобів продемонстрував значне зростання – з 7,56% до 20,89%, що на 13,33 відсоткових пункти більше порівняно з попереднім роком. Це вказує на підвищення функціонального стану та ефективності використання активів.

Коефіцієнт оновлення, який характеризує частку нових основних засобів у загальній вартості, також зріс – з 7,62% у 2021 році до 17,98% у 2022 році. Збільшення на 10,36 п.п. свідчить про активні інвестиції підприємства в модернізацію та закупівлю нових об'єктів.

Незначне підвищення коефіцієнта вибуття з 0,64% до 0,86% (на 0,22 п.п.) є закономірним на тлі оновлення основних засобів, оскільки виведення з експлуатації зношених або морально застарілих об'єктів є частиною загального процесу оновлення.

Загалом, аналіз наведених показників підтверджує позитивну тенденцію покращення технічного стану основних засобів підприємства, що створює передумови для підвищення ефективності його діяльності у майбутньому.

2.3 Аналіз ефективності використання основних засобів

Раціональне та ефективне використання основних засобів є важливою умовою досягнення високих результатів господарської діяльності підприємства. Аналіз цього аспекту дає змогу оцінити, наскільки ефективно використовуються наявні ресурси для створення продукції, виконання робіт чи надання послуг, а також виявити резерви підвищення їх ефективності.

Згідно з класифікаційним підходом до аналізу ефективності використання основних засобів, вони поділяються на виробничі та невиробничі. Невиробничі фонди, які обслуговують установи бюджетної та наукової сфери, функціонують у межах неприбуткової діяльності, проте мають подібні характеристики із виробничими: тривалий період експлуатації, поступове фізичне зношення та моральне старіння. У ході використання вони зберігають свою матеріальну форму, виконуючи функції як загального, так і особистого споживання, забезпечуючи створення послуг для задоволення потреб працівників.

За функціональним призначенням невиробничі засоби умовно поділяють на активну і пасивну частини, залежно від їх впливу на реалізацію цілей установ. Як зазначає Болюх М. А., для цілей аналізу доцільно використовувати інформацію як у натуральному, так і в грошовому вираженні, що дозволяє проводити дослідження як за загальною сукупністю основних засобів, так і за їх окремими групами [4].

Бенько І. та Сисюк С. акцентують увагу на тому, що аналіз ефективності використання основних засобів передбачає оцінку ресурсної віддачі та ресурсомісткості, зокрема розрахунок показників фондівіддачі та фондомісткості. Проте, перш ніж проводити такий аналіз, важливо переконатися у достовірності облікових даних. На думку автора, у випадках, коли аудиторський висновок щодо достовірності облікової інформації є негативним, аналітичні дослідження втрачають свою релевантність [1].

Перед початком аналізу доцільно провести аудит основних засобів, що включає інвентаризацію, перевірку правильності обліку надходження, вибуття та амортизації, адже саме ці дані формують базу для аналітичних розрахунків.

Таким чином, комплексний підхід до аналізу ефективності використання основних засобів передбачає врахування як загальних методик оцінки ресурсного потенціалу, так і специфіки функціонування підприємства чи установи, базуючись на достовірних облікових даних та сучасних інструментах економічного аналізу.

Рівень економічної ефективності використання основних засобів є

складовим елементом загальної результативності застосування виробничих ресурсів підприємства. Одним із ключових інтегральних показників оцінки ефективності є фондovіддача, що відображає обсяг випущеної продукції в розрахунку на кожну гривню середньорічної вартості основних засобів. У практиці економічного аналізу поряд із цим показником широко застосовується і фондомісткість — показник, обернений до фондovіддачі. Якщо перший показує продуктивність використання основних засобів, то другий – потребу у вартості основних засобів для виготовлення одиниці продукції. У випадках, коли темпи приросту обсягів виробництва перевищують темпи приросту основних засобів, це свідчить про зниження фондомісткості та зростання фондovіддачі, що, у свою чергу, вказує на підвищення загальної ефективності виробничої діяльності підприємства.

Стан та ефективність використання основних засобів безпосередньо впливає на виконання виробничої програми підприємства й можливість отримання прибутку. Діяльність КП «Кривбасводоканал» значною мірою залежить від забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання .

Для загальної характеристики ефективності використання основних засобів розрахуємо рентабельність основних засобів. Рентабельність основних виробничих фондів ($P_{\text{осн.ф.}}$) – це відношення чистого прибутку до середньорічної вартості основних засобів:

$$P_{\text{осн.з}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{СВОЗ}} \quad (2.1)$$

$$P_{\text{осн.з } 21} = \frac{149549,0}{(730164,5+785349,4) \times 0,5} = 0,1974$$

$$P_{\text{осн.з } 22} = \frac{72763,0}{(785349,4+949394,5) \times 0,5} = 0,0839$$

На основі проведених розрахунків рентабельності основних засобів було виявлено зниження ефективності їх використання у 2022 році порівняно з попереднім періодом. Так, у 2021 році рівень рентабельності основних засобів

становив 19,74%, що свідчить про досить високий рівень прибутковості капіталовкладень в основні фонди. У 2022 році цей показник зменшився до 8,39%, що може свідчити про менш ефективне використання наявного виробничого потенціалу підприємства, збільшення вартості основних засобів без відповідного зростання прибутку, або інші внутрішні чи зовнішні фактори, які вплинули на фінансово-господарську діяльність.

Таке зниження рентабельності вимагає подальшого аналізу причин зменшення прибутковості та розробки відповідних управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності функціонування основних засобів, раціоналізацію їх структури, оновлення техніко-технологічної бази та підвищення загальної результативності виробництва.

Для більш повного аналізу визначимо показники ефективності використання основних засобів по всіх групах основних засобів, фондах виробничого призначення, активній їх частині використовуючи дані базового підприємства та складемо наступну аналітичну табл.2.4.

Таблиця 2.4

**Аналіз показників ефективності використання
основних засобів КП «Кривбасводоканал»**

Показники	2021 рік	2022рік	Відхилення (+;-)
1.Обсяг реалізованої продукції, тис.грн.	1291346,0	1299500,0	+8154,0
2.Середньорічна вартість, тис.грн.:			
- основних засобів	757757,0	867372,0	+109615,0
-активної частини основних засобів (процес водопостачання)	593323,7	714714,5	+121390,8
3.Питома вага активної частини основних засобів	78,3	82,4	+4,1
4.Фондовіддача			
- основних засобів	1,7042	1,4982	-0,2060
-активної частини основних засобів (процес водопостачання)	2,1765	1,8182	-0,3583
5.Фондомісткість			
- основних засобів	0,5868	0,6675	+0,0807
-активної частини основних засобів (процес водопостачання)	0,4595	0,5500	+0,0905

Джерело: розрахунки за даними звітності КП «Кривбасводоканал»

У 2022 році обсяг реалізованої продукції збільшився на 8 154 тис. грн або 0,6% порівняно з 2021 роком. Зростання обсягів реалізації є позитивним сигналом, проте незначна динаміка свідчить про уповільнені темпи розвитку.

Загальна середньорічна вартість основних засобів зросла на 109 615 тис. грн (+14,5%). Частка основних засобів, які призначені для процесу водопостачання зросла ще інтенсивніше - на 121 390,8 тис. грн (+20,5%).

Така динаміка вказує на інвестиції в оновлення виробничого обладнання, що має на меті підвищення технічного потенціалу підприємства.

Питома вага основних засобів, які призначені для процесу водопостачання в загальній вартості основних засобів збільшилася з 78,3% до 82,4% (+4,1 в.п.), що свідчить про підвищення технологічного рівня підприємства і акцент на виробниче оснащення, яке безпосередньо бере участь у створенні продукції.

Загальна фондovіддача знизилася з 1,704 до 1,498 грн/грн - на 0,206 . Це означає, що кожна гривня, вкладена в основні засоби, приносила менше виручки. Фондовіддача активної частини також знизилася з 2,176 до 1,818 грн/грн (-0,358).

Негативна динаміка фондovіддачі на фоні зростання основних засобів свідчить про те, що ефективність використання майна зменшилася . Можливо, нові засоби ще не повністю введені в експлуатацію, або ж відбулася недостатня інтенсивність використання потужностей .

Оскільки фондovісткість є зворотним показником до фондovіддачі, її зростання свідчить про підвищення капіталовісткості продукції . Тобто на кожну гривню продукції тепер припадає більше вкладених ресурсів в основні засоби.

Фондовісткість загальна зросла з 0,587 до 0,667 грн/грн (+0,081). Фондовісткість активної частини збільшилася з 0,459 до 0,550 грн/грн (+0,091).

Між показниками ефективності використання основних засобів та їх активної частини існує зв'язок:

$$\Phi B = ПB_a \times \Phi B_a \quad (2.2)$$

де, ΦB – фондovіддача основних засобів;

$ПB_a$ – питома вага основних засобів, які призначені для процесу водопостачання;

ΦB_a – фондovіддача основних засобів, які призначені для процесу водопостачання.

Використовуючи формулу залежності між фондovіддачею основних засобів та їх питоною вагою, можна визначити вплив на відхилення з фондovіддачі вищезазначених чинників.

Вплив зміни питоної ваги активної частини основних засобів:

$$+0,041 \times 2,1765 = +0,0892$$

Вплив зміни фондovіддачі активної частини основних засобів:

$$-0,3583 \times 0,824 = -0,2952$$

Отже, фондovіддача основних засобів зменшилась на 20,6 коп. у тому числі за рахунок збільшення ефективності використання активної частини основних засобів – на 8,92 коп., і за рахунок зменшення питоної ваги активної їх частини на 29,52 коп.

Тепер треба зосередити увагу на зміні фондovіддачі і вартості основних засобів на відхилення за обсягом товарної продукції. Вплив зміни цих факторів можна обчислити методом абсолютних різниць.

$$\text{Вплив зміни вартості основних засобів: } +109615,0 \times 1,7042 = +186805,88$$

$$\text{Вплив зміни фондovіддачі основних засобів: } -0,206 \times 867372,0 = -178678,63$$

Отже, підприємство здійснило значні капітальні вкладення в основні засоби, зокрема в активну їх частину, що є позитивною тенденцією. Незважаючи на збільшення обсягу реалізації продукції, ефективність використання основних засобів знизилася, що виявляється у зменшенні фондovіддачі та зростанні фондомісткості. Це може бути наслідком

тимчасового ефекту від нових інвестицій, які ще не дали повного результату, або низького рівня використання нових потужностей.

Використовуючи методики, викладені в працях вітчизняних та зарубіжних фахівців, можна побудувати мультиплікативну модель, за допомогою якої виявляється вплив окремих факторів на фондвіддачу.

Робиться це шляхом перетворення формули фондвіддачі способом поширення і подовження факторної системи за рахунок введення в неї параметрів, потрібних для побудови моделі, логічної та зручної для обробки. З цією метою спочатку визначається коло показників, які стосуються функціонування основних засобів і формування рівня фондвіддачі та інформація про які накопичена засобами управлінського обліку та статистичних спостережень, а саме:

$OZ_{\text{акт}}$ – вартість активної частини основних засобів, грн.;

$OZ_{\text{д}}$ – вартість діючих основних засобів, грн.;

K – кількість одиниць діючого обладнання, грн.;

$T_{\text{зм}}$ – кількість верстато-змін, відпрацьованих усім обладнанням;

$T_{\text{год}}$ – кількість машино-годин, відпрацьованих усім обладнанням.

Перетворення формули фондвіддачі виконується у наступній послідовності:

$$\Phi = \frac{\text{ТП}}{\text{ОЗ}} = \frac{\text{ТП}}{\text{ОЗ}} \times \frac{\text{ОЗ}_{\text{акт}}}{\text{ОЗ}_{\text{акт}}} \times \frac{\text{ОЗ}_{\text{д}}}{\text{ОЗ}_{\text{д}}} = \frac{\text{ОЗ}_{\text{акт}}}{\text{ОЗ}} \times \frac{\text{ОЗ}_{\text{д}}}{\text{ОЗ}_{\text{акт}}} \times \frac{\text{ТП}}{\text{ОЗ}_{\text{д}}} \quad (2.3)$$

Відповідно, фондвіддача всієї сукупності основних засобів прямо пропорційна питомій вазі їх активної частини, питомій вазі діючих об'єктів у активній частині основних засобів та їх фондвіддачі. Враховуючи, що вартість основних засобів можна подати у вигляді добутку кількості одиниць і середньої вартості одиниці, а також вводячи у модель параметри $T_{\text{зм}}$ і $T_{\text{год}}$ одержуємо:

$$\Phi = \frac{\text{ОЗ}_{\text{акт}} \times \text{ОЗ}_{\text{д}} \times \text{ТП}}{\text{ОЗ} \times \text{ОЗ}_{\text{акт}} \times K \times C} = \frac{\text{ОЗ}_{\text{акт}} \times \text{ОЗ}_{\text{д}} \times \text{ТП} \times T_{\text{зм}} \times T_{\text{год}}}{\text{ОЗ} \times \text{ОЗ}_{\text{акт}} \times K \times C \times T_{\text{зм}} \times T_{\text{год}}} = \frac{\text{ОЗ}_{\text{акт}}}{\text{ОЗ}} \times \frac{\text{ОЗ}_{\text{д}}}{\text{ОЗ}_{\text{акт}}} \times \frac{\text{ТП}}{T_{\text{год}}} \times \frac{T_{\text{год}}}{T_{\text{зм}}} \times \frac{T_{\text{зм}}}{K} \times \frac{1}{C} \quad (2.4)$$

Таким чином, рівень фондівдачі прямо пропорційно залежить від питомої ваги активної частини основних засобів, питомої ваги діючого обладнання, середньої тривалості однієї верстато-змін, середньої кількості відпрацьованих верстато-змін на одиницю обладнання. Так як кількість відпрацьованих верстао-змін на одиницю устаткування ($\frac{T_{зм}}{К}$), можна представити як добуток коефіцієнта змінності роботи обладнання ($K_{зм}$) і кількості робочих днів у періоді, що аналізується (Д) - модель:

$$\Phi = Д \times K_{зм} \times \frac{O_{закт}}{O_3} \times \frac{O_{зд}}{O_{закт}} \times \frac{ТП}{T_{год}} \times \frac{T_{год}}{T_{зм}} \times \frac{1}{C} \quad (2.5)$$

Проведемо аналіз ефективності управління основними засобами за даними таблиці 2.5

Таблиця 2.5

**Вхідні дані для факторного аналізу ефективності
управління основними засобами за процесом водопостачання**

Показник	Од.вим.	Ум. позн.	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
					+;-	%
1.Середньорічна вартість основних засобів	грн.	O3	2028567	2103795	+75228	+3,71
2. Активна частина основних засобів, у т.ч.:	грн.	O3 _{акт}	1588368	1672517	+84149	+5,30
невстановлене і законсервоване обладнання			206488	133801	-72687	-35,20
діючі основні засоби		O3 _д	1381880	1538716	+156836	+11,35
3.Кількість робочих днів у році	дні	Д	262	263	+1	+0,38
4.Середньорічна кількість одиниць діючого обладнання	од.	К	35879	36987	+1108	+3,09
5.Кількість відпрацьованих верстато-змін усім обладнанням	верстато-змін	T _{зм}	10744541	11566094	+821553,2	+7,65
6.Кількість відпрацьованих машино-годин усім обладнанням, тис.	машино-годин	T _{год}	225607	233461	+7851	+3,48
7.Обсяг реалізованої продукції	грн.	ТП	3390732	5341253	+1950521	+57,53
8.Фондовіддача	—	Ф _в	1,6715	2,5389	+0,8674	+51,89

Джерело: складено за даними КП «Кривбасводоканал»

За даними табл.2.4. визначимо вплив факторів на зміну фондівдачі способом ланцюгових підстановок.

Фондовіддача розраховується таким чином:

$$\Phi_0 = 262 \times \frac{10744541}{262 \times 35879} \times \frac{225607}{10744541} \times \frac{1588368}{2028567} \times \frac{1381880}{1588368} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,6715$$

$$\Phi_1 = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{233461}{11566094} \times \frac{1672517}{2103795} \times \frac{1538716}{1672517} \times \frac{5341253}{233461} \times \frac{36987}{1538716} = 2,5389$$

Проведемо розрахунок умовних результативних показників, поступово заміняючи значення фактора за 2021 рік його значенням на 2022 рік.

$$\Phi_{ум1} = 263 \times \frac{10744541}{262 \times 35879} \times \frac{225607}{10744541} \times \frac{1588368}{2028567} \times \frac{1381880}{1588368} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,6779$$

$$\Phi_{ум2} = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{225607}{10744541} \times \frac{1588368}{2028567} \times \frac{1381880}{1588368} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,7368$$

$$\Phi_{ум3} = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{233461}{11566094} \times \frac{1588368}{2028567} \times \frac{1381880}{1588368} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,677$$

$$\Phi_{ум4} = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{233461}{11566094} \times \frac{1672517}{2103795} \times \frac{1381880}{1588368} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,7025$$

$$\Phi_{ум5} = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{233461}{11566094} \times \frac{1672517}{2103795} \times \frac{1538716}{1672517} \times \frac{3390732}{225607} \times \frac{35879}{1381880} = 1,8006$$

$$\Phi_{ум6} = 263 \times \frac{11566094}{263 \times 36987} \times \frac{233461}{11566094} \times \frac{1672517}{2103795} \times \frac{1538716}{1672517} \times \frac{5341253}{233461} \times \frac{35879}{1381880} = 2,7409$$

Розрахуємо вплив зміни факторних показників:

– за рахунок збільшення робочих днів фондівдача збільшилась на:

$$\Delta \Phi_d = \Phi_{ум1} - \Phi_0 = 1,6779 - 1,6715 = +0,0064$$

– за рахунок збільшення коефіцієнту змінної роботи обладнання фондівдача збільшилась:

$$\Delta \Phi_{\text{Кзм}} = \Phi_{\text{ум2}} - \Phi_{\text{ум1}} = 1,7368 - 1,6779 = +0,0589$$

– за рахунок збільшення тривалості однієї зміни фондвіддача зменшилась:

$$\Delta \Phi_{\text{Тзм}} = \Phi_{\text{ум3}} - \Phi_{\text{ум2}} = 1,677 - 1,7368 = -0,0598$$

– за рахунок збільшення питомої ваги активної частини основних засобів відбулося зменшення фондвіддачі:

$$\Delta \Phi_{\text{Озакт}} = \Phi_{\text{ум4}} - \Phi_{\text{ум3}} = 1,7025 - 1,677 = +0,0255$$

– за рахунок збільшення питомої ваги діючого обладнання фондвіддача збільшилась:

$$\Delta \Phi_{\text{Озд}} = \Phi_{\text{ум5}} - \Phi_{\text{ум4}} = 1,8006 - 1,7025 = +0,0981$$

– за рахунок зміни середнього виконання робіт за одну машино-годин фондвіддача збільшилась:

$$\Delta \Phi_{\text{Тгод}} = \Phi_{\text{ум6}} - \Phi_{\text{ум5}} = 2,7409 - 1,8006 = +0,09403$$

– зміна середньої вартості одиниці обладнання призвела до зміни фондвіддачі на:

$$\Delta \Phi_{\text{С}} = \Phi_1 - \Phi_{\text{ум6}} = 2,5389 - 2,7409 = -0,202$$

Перевіримо баланс відхилень:

$$\begin{aligned} \Phi_1 - \Phi_0 &= \Delta \Phi_{\text{д}} + \Delta \Phi_{\text{Кзм}} + \Delta \Phi_{\text{Тзм}} + \Delta \Phi_{\text{Озакт}} + \Delta \Phi_{\text{Озд}} + \Delta \Phi_{\text{Тгод}} + \Delta \Phi_{\text{С}} \quad (3.6) \\ 2,5389 - 1,6715 &= 0,0064 + 0,0589 - 0,0598 + 0,0255 + 0,0981 + 0,09403 - 0,202 \\ &+ 0,8674 = +0,8674 \end{aligned}$$

Отже, фондвіддача основних засобів зменшилась за рахунок:

– збільшення тривалості однієї зміни на 5,98 коп.

– зміни середньої вартості одиниці обладнання на 20,2 коп.

Резерв підвищення ефективності використання основних засобів склав 26,18 коп. Тому в наступному році підприємство повинно приділити належну увагу чинникам які зумовили неефективне використання основних засобів. Тому що обсяг реалізованої продукції у розрахунку на 1 грн. середньорічної вартості основних засобів міг би збільшитися на 0,262 грн.

Висновки до розділу 2

Ефективне використання основних засобів є однією з ключових умов забезпечення високого рівня продуктивності праці, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. З використанням літературних джерел досліджено методику аналізу стану, динаміки та ефективності використання основних засобів присвячено значну кількість наукових досліджень.

Насамперед було вивчено структуру основних засобів за видами економічної діяльності підприємств України. З'ясовано, що домінуюча частина основних засобів зосереджена у промисловості. Станом на 2020 рік на основні засоби у промисловості приходилося 38,0%, а у 2023 році становив 42,3%. Зростання свідчить про стратегічне переорієнтування країни на підтримку промислового потенціалу, особливо в умовах війни, коли критично важливими є стабільне виробництво, енергетика й інфраструктура.

Проведений аналіз ефективності використання основних засобів за даними КП «Кривбасводоканал» дозволив сформулювати комплексну оцінку стану та динаміки матеріально-технічної бази підприємства. Дослідженням було охоплено структуру основних засобів, їх технічний стан, динаміку оновлення та вибуття, а також ефективність їх використання через систему аналітичних показників.

Результати аналізу свідчать про позитивні тенденції в оновленні основних фондів: зростання частки активної частини, підвищення питомої ваги машин і обладнання, що вказує на цілеспрямовану інвестиційну політику підприємства у напрямі технічної модернізації. Водночас, зафіксовано зменшення фондівіддачі та зростання фондомісткості, що вимагає детального аналізу причин зниження ефективності використання основних засобів.

Розраховані коефіцієнти технічного стану (зносу, оновлення, вибуття) підтверджують активне оновлення основних засобів і тенденцію до скорочення зношеного обладнання, що позитивно впливає на потенційну продуктивність. Разом із цим, аналіз показників рентабельності та мультиплікативна факторна

модель фондоддачі свідчать про існування резервів для підвищення ефективності використання основних засобів.

Можна стверджувати, що КП «Кривбасводоканал» демонструє помірно позитивну динаміку в управлінні основними засобами, проте потенціал для підвищення ефективності залишається значним. Результати дослідження дозволяють обґрунтувати необхідність посилення контролю за використанням виробничого обладнання, оптимізації структури основних засобів та впровадження системи регулярного моніторингу ефективності матеріально-технічної бази.

ВИСНОВКИ

Обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною для кожного промислового підприємства, так як основні засоби є важливою складовою матеріально-технічної бази, вони забезпечують стабільне функціонування виробничих процесів, а їхній стан та ефективне використання значно впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Основні засоби в процесі використання зношуються та втрачають свою споживчу вартість. Правильне розуміння сутності зносу основних засобів дозволяє суб'єктам господарювання об'єктивно оцінювати залишкову вартість активів, планувати їх оновлення та ефективно використовувати ресурси. Крім того, правильне врахування зносу є основою для формування амортизаційної політики підприємства, яка впливає на фінансові показники та податкове планування.

Характеризуючи знос, переважна більшість вчених поділяють його на фізичний та моральний. Економічною формою відновлення і заміщення фізично та морально зношених засобів праці є амортизація основного капіталу. Знос основних засобів, це сума амортизації об'єкта основних засобів з початку їх корисного використання.

ПКУ визначені групи основних засобів, мінімальний строк корисного використання та методи амортизації, що можна до них застосувати. Методи нарахування амортизації визначені у ПКУ повністю відповідають бухгалтерським методам, що перелічені НП(С)БО 7 «Основні засоби». Однак серед основних засобів не амортизується земля.

Платники податку на прибуток отримують свободу при обранні методу нарахування амортизації, тому й можливість впливати на суму податку на прибуток. Представлена детальна оцінка результатам діяльності підприємства при використанні різних методів амортизації.

Так, за прямолінійним методом річна сума амортизації лишається незмінною протягом усього терміну експлуатації об'єкта, за двома

прискореними методами: кумулятивним та зменшення залишкової вартості – сума амортизації за останній рік є найменшою за всі роки експлуатації, а за методом прискореного зменшення залишкової вартості вона перебуває на рівні перших років використання об'єкта, що не відповідає сутності прискореної амортизації.

Для розкриття теми кваліфікаційної роботи використані дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності Комунального підприємства «Кривбасводоканал», яке створене з метою забезпечення потреб споживачів послугами централізованого водопостачання, централізованого водовідведення. На підприємстві затверджено наказ про облікову політику, що забезпечує дотримання загальних принципів ведення бухгалтерського обліку. Важливою складовою Положення про облікову політику є опис виваженої амортизаційної політики підприємства в частині нарахування зносу (амортизації) на об'єкти основних засобів та передбачено порядок нарахування амортизації основних засобів.

Під час розрахунку бухгалтерської амортизації важливими складовими виступають: строк корисного використання, ліквідаційна вартість. Такі показники є оціночними показниками для розрахунку зносу (амортизації) основних засобів. Тому, облікова політика підприємства повинна містити не самі терміни корисного використання та визначену суму ліквідаційної вартості окремих об'єктів основних засобів, а лише процедури, за якими підприємство буде: визначати терміни корисного використання та ліквідаційну вартість при зарахуванні на баланс; переглядати терміни корисного використання та ліквідаційної вартості по об'єктах основних засобів, які вже знаходяться в експлуатації.

Комунальне підприємство для всіх основних засобів визначає ліквідаційну вартість на нульовому рівні. Рекомендовано для визначення ліквідаційної вартості основних засобів, які будуть надходити на підприємство, використовувати один із таких методів: обрати ліквідаційну вартість на рівні вартості подібного активу, який досяг кінця свого строку корисної експлуатації

або ж встановлювати норматив у вигляді відсотка (наприклад 10-16%) від первісної вартості основного засобу.

Обліковою політикою КП «Кривбасводоканал» передбачено єдиний метод нарахування амортизації для всіх основних засобів – прямолінійний, що на нашу думку пояснюється наслідками радянської спадщини та консервативністю бухгалтерської спільноти, а НП(С)БО 7 був введений у дію з 2000 року.

Облік нарахованої амортизації основних засобів здійснюється на аналітичному та синтетичному рівні. На підприємстві аналітична інформація про амортизацію формується за видами основних засобів, за видами економічної діяльності (водовідведення, водопостачання питної та технічної води, інша діяльність, аерація, розподіл води), за структурними підрозділами (цехи: Металургійний, Північний, Саксаганський, дільниця технічного контролю водоподачі, дільниця з ремонту водомірів, Служба водозбуту та ін.

Для обліку нарахованої суми амортизації на синтетичному рівні використовують субрахунок 131 «Знос основних засобів». Нарахована амортизація включається до складу витрат основного виробництва, загальновиробничих та адміністративних витрат, витрат на збут, інших витрат операційної діяльності залежно від цілей використання об'єкта основних засобів.

Ефективне використання основних засобів є однією з ключових умов забезпечення високого рівня продуктивності праці, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. З використанням літературних джерел досліджено методику аналізу стану, динаміки та ефективності використання основних засобів.

Насамперед було вивчено структуру основних засобів за видами економічної діяльності підприємств України. З'ясовано, що домінуюча частина основних засобів зосереджена у промисловості. Станом на 2020 рік на основні засоби у промисловості приходилося 38,0%, а у 2023 році становив 42,3%. Зростання свідчить про стратегічне переорієнтування країни на підтримку

промислового потенціалу, особливо в умовах війни, коли критично важливими є стабільне виробництво, енергетика й інфраструктура.

Проведено аналіз складу та структури основних засобів за даними управлінської та фінансової звітності КП «Кривбасводоканал». Результати свідчать про позитивну динаміку загального обсягу основних засобів підприємства.

Подальший аналіз технічного стану засвідчив тенденцію до скорочення зносу: коефіцієнт зносу зменшився з 49 % до 45 %, що пов'язано з оновленням на 17 % основних засобів. Разом із цим, незважаючи на покращення технічного стану, коефіцієнт фондоддачі знизилася з 1,7 до 1,4., що вказує на зниження продуктивності використання основних засобів .

Розрахунок рентабельності основних засобів показав зниження ефективності: з 19% у 2021 році та до 8% у 2022 році, що пояснюється суттєвим зменшенням чистого прибутку при збільшенні середньорічної вартості основних засобів.

Таким чином, попри позитивні тенденції в оновленні основних засобів, зниження фондоддачі та рентабельності вказує на наявність проблем у сфері їх ефективного використання. Це підкреслює необхідність пошуку додаткових резервів підвищення продуктивності, зокрема - за рахунок оптимізації структури, технічного переоснащення основних засобів, які призначені для процесу водопостачання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенько І. І., Сисяк С. М. Облік і аналіз основних засобів: навч. посіб. Київ: Кондор, 2020. 204 с.
2. Биковська І. С. Методичні підходи до аналізу ефективності використання основних фондів підприємств. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Економічні науки. 2020. № 40. С. 58–64.
3. Бланк І. А. Управління підприємницькими ризиками. К. : НІКА-Центр, 2004. 512 с.
4. Болюх М. А. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 560 с.
5. Борисенко З.М. Амортизаційна політика. Київ : Наукова думка, 1993.35 с.
6. Буряк О. О. Особливості нарахування амортизації основних засобів. Управління розвитком. 2014. № 9. С. 42-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_9_19
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: підручник. Житомир: ЖІТІ, 2003. 762 с.
8. Бутко І. П. Оцінка технічного стану основних фондів підприємства: теоретико-методичні аспекти. Економіка і організація управління. 2018. № 4. С. 35–40.
9. Бухгалтерський словник. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. Житомир: ПП «Рута», 2001. 224 с.
10. Голов С. Концепції амортизації та їх вплив на облік і управління в сучасних умовах. Бухгалтерський облік і аудит. 2004. №8. С.9–15.
11. Голозубова Ю. В. Аналіз методів нарахування амортизації та їх порівняльна характеристика. Управління розвитком. 2014. № 7. С. 111-114. URL:<https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/7756/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B0%2>

0%D0%AE.%20%D0%92.%20%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%0%B0.pdf

12. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік: навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 288 с [URL: prints.kname.edu.ua/62308/1/2021%2022H%20%20навч.посіб.%20Гордієнко%20НІ.pdf](https://prints.kname.edu.ua/62308/1/2021%2022H%20%20навч.посіб.%20Гордієнко%20НІ.pdf)

13. Грабовий П. Г. Економіка підприємства : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2017. 384 с.

14. Григоревська О.О., Джугля А.Ю. Вплив облікової політики щодо необоротних активів на величину амортизаційних відрахувань. Інфраструктура ринку. 2016. випуск 2. С.308 – 312. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Grigorevska-O.-O.pdf>

15. Грицай , О., & Папіш , В. (2024). Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство, (61). URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88>

16. Гуцаленко Л. В. Проблемні аспекти нарахування амортизації необоротних активів. Інноваційна економіка. 2014. № 1. С. 176-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_1_30

17. Деменкова А. Е. Основні проблеми нарахування амортизації основних засобів в обліку. Управління розвитком. 2014. № 14. С.144-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_14_52

18. Єремія А.А. Основні концепції та функції амортизації. Академічний огляд. 2010. № 2 (33) С.102-108 [URL://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2010/2/15.pdf](http://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2010/2/15.pdf)

19. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Економічний аналіз: навч. посіб. Львів: Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.

20. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. 3-тє вид., доп. та перероб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.

21. Івахненко О. В. Інвестиційна привабливість оновлення основних засобів підприємств. Економічний вісник. 2021. № 3. С. 112–117.

22. Ігнашкіна Т.Б., Шура Н.О. Обґрунтування теоретичних аспектів дефініцій «знос» і «амортизація» в сучасній економічній науці. Ефективна економіка. 2009. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2009_4_6 (дата звернення: 17.04.2025).

23. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства Фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 09.04.2025).

24. Кадацька А.М. Економічний зміст та функції амортизації основних засобів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 13. С. 572-575. URL: <http://global-national.in.ua/issue-13-2016/21-vipusk-13-zhovten-2016-r/2480-kadatska-a-m-ekonomichnij-zmist-ta-funksiji-amortizatsiji-osnovnikh-zasobiv>

25. Карасевич І.В., Шутюк Н.В. Проблемні питання обліку та нарахування амортизації основних засобів в сучасних умовах господарювання. Наука й економіка. 2013. Вип. 2. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2013_2_15

26. Комунальне підприємство «Кривбасводоканал» [Електронний ресурс]. URL: <https://kp-kvk.dp.ua/>

27. Комунальне підприємство «Кривбасводоканал» [Електронний ресурс]. URL: <https://opendatabot.ua/c/03341316URL>

28. Крупка Я.Д. Фінансовий облік: підручник: 4-те вид., та перероб./ Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.П. Денчук та ін. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 490 с. URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/53367/1/Фінансовий% 20 облік-2024.pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/53367/1/Фінансовий%20облік-2024.pdf)

29. Круш П.В., Подвігіна В.І., Клименко О.В. Капітал та основні засоби підприємства. Київ : Центр навчальної літератури. 2005. 168с.

30. Лузан Ю.Я. Гаврилюк В.М., Жука В.М., Михайлова М.Г. Облікова політика підприємства: навч. посібник. К. 2007. 326 с.

31. Любар О. Амортизаційна політика підприємства як невід’ємна складова його облікової політики. Ефективна економіка. 2017. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5484> (дата звернення: 28.04.2025).
32. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 09.05.2025)
33. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства. Наказ Міністерства фінансів №635 від 27.06.2013. URL : <http://minfin.gov.ua>.
34. Мискін, Ю., Мискіна, О., Ільєнко, Б., & Соловей, О. (2024). Сутність зносу основних засобів як об’єкта обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. Сталій розвиток економіки, (4(51), 121-126. URL:<https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-17>
35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби» IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 1 січня 2012 р. URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013
36. Мошенський С.З. Економічний аналіз: підручник. Житомир: ПП «Рута», 2007. 704 с
37. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Мінфін України; Положення від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 04.05.2025).
39. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Мінфін України; Положення від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Мінфін України; Положення від 27.04.2000 р. №92. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

41. Нашкерська В.Г. Фінансовий облік: підручник. К:Кондор,2005. 387 с.
42. Оніщук Віктор. Амортизація основних засобів: порядок нарахування, бухоблік. Головбух. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7267-amortizatsya-osnovnih-zasobv-na-pdprimstv-u-2021-rots>
43. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
44. Петрук О. М., Хвіст В. В. Поняття та концепції амортизації у функціональних економічних науках. Ефективна економіка. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9142>
45. Півняк Ю. В. Дослідження основних концепцій та функцій амортизації. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013.№ 2. С. 135-138.
46. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 09.12.2011 N 1591, із змінами внесеними наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. N 627). URL: <http://www.rada.gov.ua>
47. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 №1591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
48. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
49. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Мінфін України; Положення від 02.09.2014 р. № 879. URL: <http://minfin.com.ua>.
50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

51. Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання. Мінфін України; Наказ, Порядок, Акт [...] від 13.09.2016 № 818. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-16#Text>

52. Трачова Д. М. Місце амортизації в економічних і облікових теоріях. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 28. Ч.2. С. 163-166.

53. Череп А.В. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Кондор, 2005. 160 с.

54. Чим відрізняється амортизація основного засобу від зносу, який визначає оцінювач. REALEXPERT. URL: <https://realexpert.ua/chim-vidriznyayetsya-amortizatsiya-osnovnogo-zasobu-vid-znosu-yakiy-viznachaye-otsinyuvach/> (дата звернення: 28.04.2025).

55. Шалімов В.В. Використання важелів амортизаційної політики з метою активізації інноваційної діяльності. II Міжнародна науково-практична конференція, 11 квітня 2019 року. С.122-124 URL:http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/9389/1/Шалімов_ZBIRNY_K%20Конкур.модель%2011.04.19.pdf

56. Щирська О. В. Економічна сутність і бухгалтерське визначення амортизації. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 8. С. 68-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_8_11(дата звернення: 28.04.2025).

57. Шмиголь Н.М., Макієнко Ю.В. Аналіз закордонного досвіду у сфері методів нарахування амортизації. Приазовський економічний вісник. Випуск 5(16) 2019. С. 98-105. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-16>

ДОДАТКИ

Додаток А

Функції амортизації на мікро- та макрорівнях

Функція	Макрорівень	Мікрорівень
<i>Відшикодування коштів, вкладених у засоби праці</i>	X	повернення капіталу, вкладеного у засоби праці через перенесення їх вартості на вартість готової продукції
<i>Відтворювальна функція</i>	X	забезпечення відтворення зносу засобів праці за рахунок акумулювання у амортизаційному фонді грошових коштів
<i>Накопичувальна функція</i>	Концентрація інвестиційного капіталу у складі держбюджету	Забезпечення акумулювання амортизаційних відрахувань у амортизаційному фонді
<i>Облікова функція</i>	X	засіб систематичного відбиття у бухгалтерських рахунках процесу перенесення вартості засобів праці на готову продукцію виготовлену з їх використанням
<i>Фіскальна функція</i>	створює можливості для реалізації податкової політики	створює можливості для регулювання підприємством рівня сплачених податків
<i>Стимулююча функція</i>	стимулювання підприємств до відтворення зношених, та оновлення діючих	X
<i>Регулююча функція</i>	регулює процеси відтворення основного капіталу, а також процеси утворення	X

Додаток Б

Мінімально допустимі строки корисного використання груп основних засобів та інших необоротних активів за ПКУ

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років	Рахунки бух.обліку
1	2	3
група 1 - земельні ділянки	-	101
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15	102
група 3 - будівлі,	20	103
- споруди,	15	
- передавальні пристрої	10	
група 4 - машини та обладнання	5	104
з них:		
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 20000 гривень	2	
група 5 - транспортні засоби	5	105
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4	106
група 7 - тварини	6	107
група 8 - багаторічні насадження	10	108
група 9 - інші основні засоби	12	109
група 10 - бібліотечні фонди	-	111
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-	112
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5	113
група 13 - природні ресурси	-	114
група 14 - інвентарна тара	6	115
група 15 - предмети прокату	5	116
група 16 - довгострокові біологічні активи	7	16

Додаток В

Корпоративна структура КП «Кривбасводоканал»

Додаток Ж

Річна інвентаризація необоротних активів: спеціальні строки, періодичність та обсяги

Стаття балансу	Період/періодичність/обсяг інвентаризації
1. Необоротні активи (крім незавершених капітальних інвестицій, об'єктів основних засобів, які на момент інвентаризації будуть поза	Щороку протягом трьох місяців до дати балансу. Інвентаризація земельних ділянок, будівель, споруд та іншої нерухомості може проводитися один раз на три роки
2. Незавершені капітальні	Щороку протягом двох місяців до дати балансу
3. Об'єкти основних засобів, зокрема, автомобілі, морські та річкові судна, які вирушать у тривалі рейси,	До моменту вибуття з підприємства
4. Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	За рішенням керівника інвентаризувати такі активи можна в обсязі не менше ніж 30% усіх об'єктів з обов'язковим охопленням усіх інструментів, приладів, інвентарю (меблів) раз на 3 роки
5. Музейні цінності	Терміни встановлює Мінкультури
6. Бібліотечні фонди	За рішенням керівника підприємства й за встановленим графіком може проводитися протягом року. Інвентаризацію книжкових пам'яток здійснюють щороку. Якщо обсяги бібліотечних фондів налічують від 100 до 500 тис. одиниць, інвентаризацію можна проводити протягом 5 років з охопленням щороку не менше ніж 20%, а понад 500 тис. одиниць - не менше за 10%

Додаток И

Вартість основних засобів за видами економічної діяльності за 2013-2023 роках

Costs of fixed assets by type of economic activity in 2013-2023

на кінець року; млн грн / at the end of the year; UAH million

	Код за КВЕД: 2010/ Code NACE Rev.2	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього		10401324	13752117	7641357	8177408	7733905	9610800	9574186	10577278	11041318	10654555	11682929
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	156013	171392	210169	270467	341622	407146	465363	540463	595916	609731	692632
Промисловість	B+C+D+E	1749110	1937821	3842517	3072954	2454483	3271669	3455860	4023577	4181129	4105455	4473000
Добування промисловості і розроблення кар'єрів	B	309757	362722	379055	410018	422959	411806	429722	509923	602524	617701	588465
Переробна промисловість	C	599980	756277	1656971	1792101	1168230	1257573	1150463	1630237	1615730	1515957	1618406
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	773134	758886	1736058	796558	781271	1423337	1719131	1786632	1841355	1864904	2144264
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	66239	59936	70433	74277	82023	179053	156544	96785	121520	106893	121864
Будівництво	F	82646	64352	62090	72810	78704	91715	117057	131066	132939	128048	168773
Автомобіль	G	123041	125507	133378	175422	193377	215625	304498	362677	415716	438890	509085
Діяльність	H	6403272	9752902	1418312	1562079	1280369	1729587	1187163	1159770	1200428	1210355	1397047
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	32622	27276	27985	29772	28786	30964	36209	39140	38205	40766	47125
Інформація та телекомунікації	J	70222	69440	76546	94243	111757	127085	129537	152297	166164	177893	192197
Фінансова та страхова діяльність	K	57048	49718	51238	70977	66275	68695	96103	99319	101251	102651	113386
Операції з нерухомих майном	L	652366	533328	666855	804040	928615	1064119	1113248	1118271	1171330	1183383	1247229
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	35188	29626	31347	38671	35319	35681	106765	113824	145489	156770	167147
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	380938	333493	407506	1173933	1376683	1487471	1535779	1685465	1668545	1191248	1201571
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	380	369	581	615	264	307	452081	490308	472241	493669	518639
Освіта	P	3246	3117	3117	3596	3785	4102	152681	173973	193487	209346	210933
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	14001	11124	12512	21245	17339	27717	149008	217714	292566	332048	377546
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	24684	23038	23581	20901	22306	22466	260239	263810	257053	264237	270531
Надання інших видів послуг	S	2020	1822	2110	2775	2632	3201	8555	5602	8967	10865	16068

Примітки.

1. Дані за 2013-2021 роки наведено без урахування тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, м. Севастополь, а також за 2014-2021 роки без урахування частин тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; дані за 2020-2023 роки наведено без урахування тимчасово окупованих російськими військами територій та частин територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

2. За 2013-2018 роки вартість основних засобів Бюджетних установ (у тому числі розпорядників Бюджетних коштів), а також вартість земельних ділянок, нестачайної нерухомості, товарів (не використовуються в майні, які об'єктами господарської діяльності) включено до загальної підсумку без розподілу за видами економічної діяльності.

3. Дані за 2023 рік уточнені.

Notes.

1. Data for 2013-2021 exclude the temporarily occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol, data for 2014-2021 exclude the temporarily occupied territories in the Donetsk and Luhansk regions; data for 2020-2023 exclude the territories which are temporarily occupied by the Russian Federation and part of territories where the military actions are/are conducted.

2. In 2013-2018, the capital assets value of budgetary institutions (main managers of budget funds), as well as the value of land, investment real estate, animals (used in other than agricultural activities) is included in the total without a breakdown by type of economic activity.

3. For 2023 the data are updated.